

ב"ה

ואביטה

שיעורי תורה והתוועדויות חסידיות
מהרב יצחק גינזבורג שליט"א

הפקרות דקדושה | עמ' ב
נקודה מעובדת משיעור ט"ז שבט ע"ח

שלוש דרגות מודעות בשנות העץ | עמ' ה
התוועדות לתנועת הנוער בית דוד (חלק ראשון)

חובת המחאה | עמ' י
התוועדות כ"ד טבת ושבע ברכות יהודה ובת-ציון שי' הס

דבר יום ביומו | עמ' לב
פרשת יתרו

ניגון 388 | עמ' לו

יוצא לאור לקראת שבת
פרשת יתרו תשע"ח

לקבלת השיעורים: itielgi@pnimi.org.il
לקבלת סרטוני הוואצאפ: 0507951105

הפקרות דקדושה

נקודה מעובדת משיעור ט"ז שבט ע"ח

שהרי בכל פעולת קנין נדרשת "דעת קונה" ו"דעת מקנה".

כחו של האדם הוא בקניניו ועיקר עבודת ה' שלו היא היכולת להקנות את עצמו ואת כל אשר לו לה' – לקיים "ואהבת את הוי' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך"¹, "ובכל נפשך" אפילו הוא נוטל את נפשך, 'ובכל מאדך' בכל ממונך"². היהודי הראשון – אברהם אבינו – היה הראשון שכינה את ה' "קנה שמים וארץ"³ ובעבודתו "הקנה להקב"ה שמים וארץ"⁴. וכך, עבודת החיים של כל יהודי היא בירור ניצוצות והקנייתם לה', המשלם לו במיטב⁵.

להפקיר את עצמי לה'

אכן, עם כל מה שהקב"ה בטובו ובחסדו משלם שכר ליהודי על כך שהוא מקנה לו שמים וארץ בכלל ואת עצמו בפרט, הרי אליבא דאמת הכל משלו – "תן לו משלו שאתה ושלך שלו, וכן בדוד הוא אומר 'כי ממך הכל ומידך נתנו לך'⁶,⁷ "ממילא מובן שעבודת ההקניה לה' אינה 'מסחר' במובנו הפשוט – תן-וקח בו האדם

הדעת האנושית: דעת קונה ודעת מקנה

בבריאת⁸ האדם נאמר "וייצר הוי' אלהים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה"⁹. רש"י מסביר "אף בהמה וחיה נקראו נפש חיה אך זו של אדם חיה שבכולן שנתוסף בו דעה ודבור" – שלמות האדם היא בהיותו בר דעת (ודעת זו גם באה לידי ביטוי בדבור, "דעת גניז בפומא", על שמו נקרא האדם "מדבר").

מעבר לחיות הדעת-המודעות, פעולתה העיקרית של הדעת – המייחדת את האדם מכל בהמה וחיה – היא פעולת הקנין. אפיון עצמי של אדם בר-דעת¹⁰ הוא הבעלות – בעוד שחיות אינן בעלות רכוש, האדם, בהיותו אדם, עסוק בבעלותו על רכוש, בהרגשת הבעלות הזו (שנותנת לו קיום וממשות¹¹) וביכולתו להעביר בעלות זו בפעולות של מכירה וקנין. הדעת עצמה היא הדבר העיקרי אותו צריך האדם לרכוש בחייו – "דעת חסרת מה קנית, דעת קנית מה חסרת"¹² – וכל הקנינים תלויים בכח הדעת,

⁸ נרשם על ידי איתאל גלעדי.

⁹ בראשית ב, ז.

¹⁰ בניגוד לשוטה "המאבד כל מה שנותנים לו" (חגיגה ד, א) משום שאין בו את הדעת לתחושת בעלות.

¹¹ כדרשת חז"ל (פסחים ק"ט, א; הובא ברש"י עה"פ) על "היקום אשר ברגליהם" (דברים יא, ו) – "זה ממונו של אדם שמעמידו על רגליו" – ולעומת זה "עני חשוב כמת" (רש"י לשמות ד, יט – ובכ"ד – עפ"י נדרים סד, ב).

¹² קהלת רבה ז, לב (וראה נדרים מ, א).

¹ דברים ו, ה.

² ברכות פ"ט מ"ה.

³ בראשית יד, יט (וראה תנ"כ"א זוטא פכ"ה).

⁴ תנחומא שמיני ב (ובכ"ד).

⁵ ראה באורך ובעומק בדרך מצותיך במצוה לדון במקח וממכר.

⁶ דהיי"א כט, יד.

⁷ אבות פ"ג מ"ז (וראה באורך בתחלת המאמר "פרק בעבודת ה'" בספר לב לדעת).

רוב הקשיים והמשברים הנפשיים נובעים מהמתח והתסכול הכרוכים בחוית הבעלות של האדם על חייו, כאשר מתגלה לו שהוא לא מצליח לשלוט בחייו ולנהל אותם כפי שהיה רוצה. לכן, העצה הראשונה לבריאות הנפש – אותה צריך לתת האדם לעצמו וגם לזולתו – היא "השלך על הוי' יהבך והוא יכלכלך", השלך את עצמך כתינוק בחיק אמו האוהבת, הדואגת לכל צרכיו. הורדת האדם את ידיו מהשליטה במציאות חייו ומסירת-הפקרת עצמו לה' היא הרפיה מרפאת המשחרת אותו מכל המתחים ומאירה שטחים אפלים מחייו באור האמונה וההשגחה הפרטית – עבודת ה**הפקר** מגלה את השראת ה**שכינה** בחיי האדם.

מדרגות של הפקר

על פי הלכה די באמירת שלש מלים – 'הרי זה הפקר' – כדי להפקיר חפץ ולשחרר אותו מבעלות האדם. אכן, ההבנה העיונית מה מעמדו המשפטי-של החפץ שהופקר – וממילא מה מהותו הפנימית של דין הפקר – כרוכה בלמדנות מעמיקה. ניתן לזהות ארבע ואפילו חמש שיטות בהבנת דין הפקר:

לדעה אחת, גם לאחר ההפקר החפץ נשאר (באופן מסוים) ברשות המפקיר, אך הכרזת ההפקר היא מעין נדר שהמפקיר לא ימנע מאף אחר ליטול את החפץ מרשותו ולזכות בו לעצמו (והוא מחויב לעמוד בהכרזת ההפקר מדין "לא יחל דברו"²).

אכן, לפי שאר הדעות הפקר הוא סוג של קניין, המוציא את החפץ מרשות האדם (ובניגוד ליאוש, בו האדם מסלק עצמו מבעלות על החפץ, באופן סביל יחסית של סילוק דעת, בהפקר האדם מסלק את החפץ מבעלותו באופן פעיל, בכח הרצון שלו – יש מעלה גם בעצם

מקיים "יש מפזר ונוסף עוד"³ ובאופן מושכל הוא עסוק בצבירת קנינים והעצמה אישית – אלא נתינה חד-צדדית, מסירת תחושת הקניין האישי לה' מתוך התודעה שאליבא דאמת הכל שלו.

יתר על כן, מכיון שהכל ממילא של ה', נכון יותר לתאר את המסירה הזו כהפקר (ולא כמכירה או אפילו מתנה מהאדם לה') – בוגע שהאדם יפקיר את עצמו ואת כל אשר לו לה', ישחרר את תחושת הבעלות המאפיינת אותו מעצם מהותו, יחזרו כל הקנינים לבעליהם המקורי, הקב"ה (כשם שהגילוי "כי לי הארץ"⁴ נובע ממילא מתוך השמיטה והיובל בהם האדם מפקיר את הארץ).

כל יום אנו פותחים בהודיה לה' על נתינת הנשמה הטהורה בנו – "אלהי נשמה שנתת בי טהורה היא וכו'" – ולאחר פירוט ירידת הנשמה לגוף אנחנו מזכירים גם ש"אתה עתיד ליטלה ממני [ולהחזירה בי לעתיד לבוא]". המשכיל על דבר מבין כי "מאחר שאתה נפחתה בי ואתה עתיד ליטלה ממני לכן מעתה אני מוסרה ומחזירה לך... וכמו שכתוב אליך ה' נפשי אשא"⁵.

תכלית ההתמסרות-ההפקרות לה' אינה מיתה ח"ו – שהרי רצון ה' הוא "יחי בהם"⁶, ולא שימות בהם"⁷ – אלא קיום הפסוק "השלך על הוי' יהבך והוא יכלכלך"⁸. לאדם נדמה שהוא בעל הבית על עצמו – הוא עם 'ידים על ההגה' – ובכך הוא מאפיל על השגחתו הפרטית של ה'.

² משלי יא, כד.

³ ויקרא כה, כג.

⁴ תהלים כה, א. פסוק הוא הפתיחה של נפילת אפים – פסגת התפלה, בה עולים עוד למעלה מעולם האצילות לו שייכת חפלת העמידה, וד"ל.

⁵ תניא פמ"א (ונתבאר בכ"ד בלקו"ת וברוך מצותיך שם).

⁶ ויקרא יח, ה.

⁷ יומא פה, ב (ובכ"ד).

⁸ תהלים נה, כג.

² במדבר ל, ג.

³ רוב האחרונים סוברים שזו דעת הרמב"ם.

הפקר כנדר	קוצו של י	
הפקר כהעברת	י	
		החפץ ל'איין'
הפקר כהקדש	ה	
הפקר כמעבר	ו	
		לבעלות הרבים בכח
הפקר כמעבר	ה	

לבעלות הרבים בפועל

הדירוג מלמעלה למטה נכון כאשר מדובר בהפקרה המוציאה את החפץ מרשות האדם אל העולם החיצוני לו, אך כאשר מדובר בהפקרת האדם את עצמו לה' הכל מופיע ב"חותם המתהפך": מהמדרגה בה האדם נכון לוותר על בעלותו, ממתין שה' יאסוף אותו אליו ו'נודר' שהוא לא יעכב – דרך מסירת עצמו ל'איין' היולי, או לרשות של 'הפקר' ממנו יאסוף אותו ה', או אף מוסר את עצמו לה' 'בכח' – ועד למדרגה בה האדם מפקיר את חייו בפועל לרשותו של ה', וד"ל.

היאוש של האדם מקניני העולם הזה^{כב}, אך היאוש נוגע בעיקר לקניניו של האדם, ואילו מסירת האדם את עצמו לה' היא רצונית וחזקה יותר). מה קורה עם החפץ ברגע שהוא מופקר ויוצא מרשות האדם?

לדעה אחת^{כג}, החפץ המופקר יצא מרשות האדם ועבר למציאות היולית של 'איין' – הוא לא נמצא כעת בשום רשות, עד שיבוא אדם אחר ויזכה בו.

לדעה שניה^{כד}, ה'הפקר' הוא רשות בפני עצמה, בדוגמת 'הקדש' – כאשר אדם מקדיש חפץ הוא נעשה מיד לרכושו של ההקדש (כמונח ב"בי גזא דרחמנא"^{כה}), וכיוצא בכך כאשר אדם מפקיר חפץ הוא נמצא ברשות ההפקר.

לדעה שלישית^{כז}, ההפקר מוציא את החפץ מרשות היחיד של האדם לרשות הרבים. דעה זו עצמה מתחלקת לשני אופני הסבר – בעלות הרבים על החפץ היא בכח, באפשרות של כל אחד ואחד לזכות באותו חפץ, או שעד לזכייה של פרט מסוים בחפץ הוא שייך בפועל לרבים.

את הדעות במהות ההפקר ניתן לסדר ב"סוד הוי"ו מלמעלה למטה: בכתר (קוצו של י) החפץ המופקר עדיין נמצא ברשותי, אך באופן רחוק ועל-מודע; בחכמה (י) החפץ המופקר נמצא ב'איין', בסוד "והחכמה מאין תמצא"^{כז}; בבינה (ה) עילאה) החפץ המופקר נמצא ברשות-מקום של הפקר, בסוד "ואי זה מקום בינה"^{כח}; במדות ובמלכות (ו ו-ה תתאה, "והנגלת לנו ולבנינו"^{כט}) החפץ יוצא לרשות הרבים – בכח (במדות הלב, העולם הפנימי) או בפועל (במלכות):

^{כב} כמוסבר ב"שער היאוש" בספר מבחר הפנינים.

^{כג} שהיא ההסבר הפשוט לדעת רוב האחרונים.

^{כד} המובאת בדרכי משה (דרך הקודש, דרך הקנינים)

ובשיעורי רבי שמואל.

^{כה} ר"ה ו, א. חולין קלט, א.

^{כז} שמופיעה בצפנת פענח.

^{כח} איוב כח, יב.

^{כט} דברים כט, כח.

אור לט"ו שבט ע"ח - כפר חב"ד

שלש דרגות מודעות בשנות העץ

התוועדות לתנועת הנוער בית דוד (חלק ראשון)

שום דבר – גם אחרי שלש שנים הוא נשאר באיסורו, כי בעצם הוא שלש קליפות הטמאות לגמרי. כך כתוב בספר התניא. פלא שזו התוצאה המידית, הראשונה, של מצות ישוב ארץ ישראל. אחר כך בא הפסוק השני, מתוך שלשה פסוקים בענין: "ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קדש הלולים להוי" – נקרא "נטע רבעי", צריך להעלותו לירושלים עיר הקדש ולאכול אותו בקדושה.

אחר כך, הפסוק השלישי, שמסיים את הפרשיה של המצוה הזו, הוא: "ובשנה החמישית תאכלו את פריו להוסיף לכם תבואתו אני הוי' אלהיכם". בתחלת פסוק הזה ("ובשנה החמישית תאכלו את פריו להוסיף לכם תבואתו") לא מוזכר שם ה' בכלל, רק שלא צריך יותר לשמור את הפרי בקדושת נטע רבעי – רק תאכלו, תתענגו מפרי הארץ. על הצער שלכם שלש שנים לא לאכול בכלל ועוד שנה אחת שצריך להעלות לירושלים – אני מבטיח לכם שהכל לברכה, הכל לטובה, "להוסיף לכם תבואתו", שתהיה תוספת מרובה, תוספת אין סוף. אז הסיום הוא "אני הוי' אלהיכם".

ידוע שכל פעם שיש **חמישי** בתורה הוא אותיות **משיחי**. המצב המשיחי, לו אנו מצפים, הוא להגיע לשנה החמישית. כל דבר שמתחילים, במיוחד כאן בארץ – אפילו להתחיל תנועה, כמו בית דוד, אנחנו יושבים ביחד – יש שלש שנים שהדבר הוא עדיין בוסר, והמצב הבוסרי על פי הלכה הוא אסור (תשימו לב לדמיון בין שני השרשים אסר-בסר. בתנ"ך, המלה "בסר" מופיע בביטוי "אבות אכלו בסר [ושני בנים תקניהם]"

מצות העצים: ערלה, נטע רבעי והשנה

החמישית

שנה^א טובה לאילן, לאילנות – כל יהודי הוא "עץ חיים", שנה טובה לכולם. בפרט כאן בארץ יש מצוה לנטוע, חלק ממצות ישוב ארץ ישראל – "כי תבואו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל". לעתיד לבוא, כשיבוא מלך המשיח, בקרוב ממש, גם עצי הסרק יתנו פרי – הכל יהיה "עץ מאכל", "עץ פרי עושה פרי" כמו בששת ימי בראשית, ש"טעם עצו כטעם פריו". בנפש זו מדת התמימות, כתוב בחסידות – שכל היהודים, מהחיצוניות עד הפנימיות, הכל "טעם עצו כטעם פריו", הכל טוב טעם של יהדות אמתית, אמונה אמתית, תורה אמתית.

המצוה המיוחדת של העצים היא המשך אותו פסוק בפרשת קדושים, פרשה שכוללת את כל התורה כולה ונקראת ב"הקהל", בהמשך ל"ואהבת לרעך כמוך", "כי תבואו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל וערלתם ערלתו את פריו שלש שנים ערלים יהיה לכם לא יאכל" – מצות ערלה, שלש שנים אסור לאכול את הפירות. עושים מצוה – מצוה גדולה של ישוב ארץ ישראל, לנטוע עצי מאכל – ומיד, הדבר הראשון, צריך להתאפק שלש שנים לא לאכול את הפרי. הפרי הזה, שגדל במשך השלש שנים, הוא – בלשון הקבלה – ג' קליפות הטמאות לגמרי. גם אם אחד יקח פרי ערלה וישמור אותו עד לאחרי שלש שנות הערלה, ישים בהקפאה, לא יעזור

^א נרשם על ידי איתיאל גלעדי. לא מוגה.

בלי השנה הרביעית, בה הכל "קדש הלולים להווי".

אם כן, המצוה של ערלה עם השלבים האלה היא בכל התורה כולה אב-טיפוס של כמה מבנים הכי בסיסיים בפנימיות התורה, כנפש. המבנה הראשון הוא מה שהסברנו כעת, סוד ה-צ'לם – ה-עץ שבכל יהודי – שה-צ' היא שלש שנים, ה-ל השנה הרביעית וה-ם המקיף הרחוק, השנה החמישית (וממנה והלאה, עד עולם).

שלושת השלבים: מודעות עצמית, מודעות

אלקית, מודעות טבעית

מה עוד? יש מושג, מהכי חשובים אצלנו, שלכל אחד – כל חבורה כאן שלומדים חסידות, צריך להיות מהנושאים הראשונים שלומדים – יש שלש דרגות מודעות. השמות שלהם – מודעות עצמית, מודעות אלקית ומודעות טבעית. התכלית שלנו, של יהודים הדורים בארץ ישראל, של חסידות ארץ ישראל, היא להגיע למצב של מודעות טבעית – אחרי שאדם עובר את המצב שנקרא מודעות אלקית, אחרי שהוא מדכא, כלומר מבטל בעצמו, מודעות עצמית יתרה. המקור של המושגים האלה הוא כאן:

מהי מודעות עצמית? שאני כל הזמן חושב על עצמי, אגוצנטרי, כל הזמן אני מסביב לעצמי, כל דבר שאני עושה אני שוקל אם יש לי אינטרס, מה יתן לי, מה יעזור לי. כל בן אדם נולד ככה, גם יהודי – "עיר פרא אדם יולד" – עם הרבה-הרבה מודעות עצמית, שהוא רק מרגיש את עצמי, מה טוב לי, מה לא טוב לי, וכל החיים הם סביב לעצמו. המצב הזה הוא מצב ראשוני הכרחי אבל הוא ערלה, ממש ג' קליפות הטמאות. הפלא הוא שאפשר להיות גם צדיק במצב הזה, לשמור את כל המצוות, את כל השו"ע – זה ה-צ' של הצלם, צדיק במעשיו, אבל עדיין במחשבה, שהיא פנימיות האדם, הוא רק מסתובב סביב הציר של עצמו. מהמצב הזה לא תבוא גאולה, לא נבנה את מלכות בית דוד, ובכל אופן צריך להכנס לארץ

ומובן שאסור לאכול בסר. בסר אסור = 529 = 23 ברבוע = תענוג – "את זה לעומת זה עשה האלהים". חייבים לעבור אותו, אי אפשר בלעדיו. ברגע שישדו את הדבר קיימו מצוה רבה ונשגבה, אבל הוא שלש שנים ערלה. אחר כך, השנה הרביעית, היא כבר "קדש הלולים להווי". התכל'ס היא לא השנה הרביעית – השנה הרביעית היא רק מעבר, כדי שאחר כך יהיה אפשר להתענג בלי הגבלה, חמישי-משיחי, "להוסיף לכם [לא לה' אלא לכם] תבואתו". דווקא אז בא הגילוי של "אני הוי' אלהיכם" – האלקים שלכם. זו התכלית, השנה החמישית.

חמש שנים בשלושה שלבים – סוד הצלם

ידוע ש-עץ שוה צלם. ה' ברא את האדם "בצלם אלהים". כתוב שבצלם אלקים של כל יהודי – כולנו, כל מי שיושב כאן, יש לו צלם אלקים – יש שלש אותיות, צ-ל-ם. צ רומזת לשלש הרבדים הפנימיים שבכל נשמה, נפש-רוח-נשמה, למעלה מהם מקיף קרוב שנקרא חיה, והוא ה-ל של הצלם, המדרגה הרביעית, ולמעלה משניהם יש את המדרגה החמישית, היחידה שבנפש, ה-ם הסתומה של הצלם. יש פעם אחת בכל התנ"ך ם סתומה באמצע מלה, בפסוק על משיח בישעיהו – "ולסרבה המשרה ולשלום אין קץ". במלה "ולסרבה" יש ם סתומה באמצע מלה, תסתכלו בתנ"ך – זהו הגילוי של משיח. כתוב שמשח יבוא ויסגור את כל הרוח הצפוני, שלא תהיה מרוח הצפון "מצפון תפתח הרעה" – הכל יהיה סגור, הכל בקדושה. בכל אופן, ה-ם הסופית היא ה-ם של ה"צלם", השנה החמישית. על השנה החמישית, בה יש את גילוי היחידה שבנפש, כתוב "תאכלו את פריו להוסיף לכם תבואתו" וזו התכל'ס, תכלית הגילוי של "אני הוי' אלהיכם", יותר מ"קדש הלולים להווי" שהיה בשנה הרביעית. שוב, כמו שאי אפשר להגיע לשנה הרביעית בלי שלש שנים של ערלה ככה אי אפשר להגיע לשנה החמישית, התכל'ס,

"ובשנה החמישית תאכלו את פריו להוסיף לכם תבואתו". הפסוק הראשון – "את פריו"; הפסוק השני – "כל פריו"; הפסוק השלישי שוב "את פריו". מי שזוכר יש בגמרא "את שדרכו לימנות" ו"כל שדרכו לימנות" – כאן מתחיל מ"את", אחר כך "כל" ובסוף שוב "את". המצב של מודעות עצמית הוא "את פריו", המודעות האלקית היא כבר "כל פריו", והמודעות הטבעית חוזרת לאותו ביטוי כמו במודעות העצמית – "את פריו".

נעשה גימטריא מאד יפה: **את פריו כל פריו** **את פריו** עולה 1740 (כל אחד צריך לבוא לכאן מצויד בצויד מתאים – מחשבון...). יש שש מלים, אז ממוצע כל מלה (סיכוי אחד לשש שיתחלק) הוא 290, פרי, סה"כ ו צירופי פרי (ששת הצירופים האפשריים, למי שמכיר את חכמת הצירוף). במתמטיקה של צירופים הם מסתדרים בדיוק בצורת מגן דוד. שלמות המלה פרי, כללות ששת צירופי פרי, עולה בדיוק **את פריו... כל פריו... את פריו**, סימן שבאמת צריך לעבור את כל המצבים האלה. והנה, חשבון זה רמוז במלה "פריו" גופא – "פריו" היינו פרי-ו, ששת צירופי המלה פרי. צריך להיות מצב של "שלוש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל", "את פריו"; אחר כך מצב שני של "יהיה כל פריו קדש הלולים להווי"; בסוף צריך ל"את שדרכו לימנות", "תאכלו את פריו להוסיף לכם תבואתו" אני הוי' אלהיכם".

קדש הלולים וסוד הלל

נשים לב ש"הלולים" מזכיר שם של חכם אחד ששייך להיום, ט"ו בשבט. ט"ו בשבט היא ראש השנה לאילן אליבא דמי? מי אומר שהיום חג? הלל, בית הלל, כי בית שמאי אומרים שכבר היה ראש השנה לאילן ב"ח שבט. זו מחלוקת בתחלת מסכת ר"ה. הלל הוא שאומר שהיום ר"ה לאילן. ודאי לא בכדי שהלל רמוז בפסוקים האלה. אין הרבה "הלל" בתורה, אבל כאן מופיע

ולבנות אותה ולנטוע ולדעת שיש שלש שנים של מודעות עצמית, של ערלה.

אחר כך, כשזוכים, מגיעים לשנה הרביעית. השנה הרביעית היא כבר "יהיה כל פריו קדש הלולים להווי". כאן הפסוק ממש אומר בפירוש – מהו "קדש הלולים להווי"? אני צריך לאכול במודעות ששייך לה'. לכן אני גם צריך להביא לירושלים, לא יכול לאכול אצלי בבית, בגבולין מחוץ לירושלים. כל המודעות שלי היא רק על ה', שכל הפוקוס יהיה מאה אחוז קדושה, "קדש הלולים להווי".

היה אפשר לחשוב שמודעות כזאת, של "קדש הלולים להווי", היא התכלית – תכלית הכוונה של היהודי. אבל הפסוק מלמד אותנו שזו לא התכלית של ארץ ישראל. זהו מעבר, מצב הכרחי, אבל התכלית היא השנה החמישית-המשיחית: "ובשנה החמישית תאכלו את פריו להוסיף לכם תבואתו". כמו שאמרנו, החותם הוא "אני הוי' אלהיכם". איזו סוג מודעות יש כאן? מודעות טבעית.

זהו המקור בתורה למושגים האלה, המאד מרכזיים – אולי הכי מרכזיים – בדרך של עם ישראל שחוזר לציון. הוא נוטע את עצמו בתוך ציון, עובר תקופה של הרבה מודעות עצמית כשהוא חוזר לציון. צריך להבדל ממודעות זו, להגיע למודעות של "קדש הלולים להווי", ובסוף להגיע למודעות טבעית – "אני הוי' אלהיכם", ש"אני הוי' אלהיכם" מתגלה ממש בתוך הטבע היהודי של כל אחד ואחד באשר הוא שם, עם כל התענוג של "תאכלו את פריו להוסיף לכם תבואתו".

רמזי הפסוקים

בכל פסוק משלשת הפסוקים מופיעה המלה "פריו": בפסוק הראשון כתוב "וערלתם ערלתו את פריו שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל". בפסוק השני כתוב "ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קדש הלולים להווי". בפסוק השלישי כתוב

לצאת מעצמו ולהרגיש שהכל מתהווה מאין ברגע הזה. לתחושה זו קוראים גילוי המקיף הקרוב שבנפש, החיה, והוא כבר טוב – "קדש הלולים להוי" – ויש בו גילוי אור.

מה יותר ממנו? המקיף הרחוק. דווקא הוא יתגלה תמידין כסדרן, מודעות טבעית, בלי צורך להעלות אותו לירושלים. הכח או הנכונות התמידית של היהודי למסור את נפשו ממש – למות אם צריך – על קידוש ה'. זו היחידה שבנפש. היא דווקא הבסיס והיסוד של המודעות הטבעית של היהודי. אם יש לך את הבסיס הזה, אז בכיף "תאכלו את פריו להוסיף לכם תבואתו אני הוי' אלהיכם", ו"אני הוי' אלהיכם" הוא בתוככם, "והתהלכתי בתוכם", כי זו נכונות כל רגע למסור את הנפש בטבעיות, בלי לחשוב פעמיים, בלי לחשוב בכלל. זהו טבע – טבע פירושו אינסטינקט – האינסטינקט העיקרי של יהודי הוא מסירות נפש.

המעבר מפסיקה כבית הלל לפסיקה כבית

שמאי

אצל כל יהודי טבע זה נמצא בכח ובית שמאי פוסקים "אזלינן בתר בכח". מה ההבדל בין ר"ח שבט לט"ו בשבט? ר"ח שבט הוא הזמן בו משה התחיל בסוף ימיו "באר את התורה הזאת" – משנה תורה, חומש דברים. הוא התחיל בר"ח שבט. משה ר"ת משה-שמאי-הלל, יש לו את שתי הבחינות. מר"ח שבט עד ל-ז' אדר, יום ההסתלקות שלו, יש בדיוק יחידה ימים, אבל מט"ו בשבט עד ההסתלקות יש חיה ימים. מהיום והלאה יש את גילוי אור החיה בנפש, בית הלל, "קדש הלולים להוי". זו כבר התגלות בפועל.

בכל אופן, כתוב שלעתיד לבוא נפסוק הלכה כבית שמאי – הלל עצמו יפסוק הלכה כבית שמאי, כי הלל גם רוצה שהכל יתממש, שכל הבכח יתגלה בפועל ממש, שיותר ויותר מהמקיף הרחוק יתגלה במקיף הקרוב ואפילו יומשך בתוך

הלל עיקרי ביותר בתורה, שכתוב "קדש הלולים להוי" ("הלולים" אותיות יום הלל², רמז להיום המיוחד של הלל, ט"ו בשבט, ראש השנה לאילן. הלל בגימטריא שם א-דני המשתלב בשם הוי' בסוד "אילן").

לפי כל מה שהזכרנו עד עכשיו הלל כאן הוא כנגד החיה שבנפש. הלל הוא לשון אור – "בהלו נרו עלי ראשי", "יהל אור". לכן בקבלה וחסידות כתוב שהלל הוא החיה שבנפש, ה-ל של הצלם (בחינת חכמה, ראשית הגילוי, אור המאיר). בהלל יש שתי אותיות ל – ל כפולה – הוא ה-ל של הצלם. יש "להלל ולהודות", כמו שאומרים בחנוכה. הלל הוא גילוי אור, המקיף הקרוב של הנפש.

המקיף הקרוב – הרגשת התהוות; המקיף

הרחוק – מסירות נפש

בעבודת ה' קוראים למקיף הקרוב "דבקות הבורא", היינו התחושה שיש בכל יהודי שה' מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית. שוב, נכנסים לארץ ישראל, רוצים להקים מלכות בית דוד בארץ ישראל. התחושה הראשונה שצריך להרגיש – ובלעדיה לא שוה כלום, לא ילך – היא ההתהוות התמידית. אתה הולך ברחוב, מסתכל על עץ, לא משנה מה – אתה מרגיש שה' מחדש את ארץ ישראל, את העולם בכלל, וגם אותך, "אל יוציא אדם את עצמו מהכלל", מהוה אותך יש מאין ואפס המוחלט בכל רגע. זו ההרגשה של המקיף הקרוב של הנפש, של הלל. זאת אומרת שאותו צדיק בשלש שנות ערלה לא חש תחושה זו. אפשר להבין, כי כולו סביב עצמו. מי שכולו מודעות עצמית לא יכול לרגע

² יום הלל בה"פ = 1430 = הכל פעמים הוי' וכו', היינו "קדש הלולים להוי". יום = "להוי". יום = 56, הלל = 65 (היפוך ספרות), יחד ("הלולים" – ללמ, 100, 10 ברבוע, משולב ב: הוי', 21, משולב 6) = 121, 11 ברבוע. באתב"ש, יום (מפי) = הלל (צככ) = 130 = הלל הלל!

הפנימי שבנפש, להפוך את כל הצלם לקדש, שכל העץ יהיה קדש. אחרי שלש שנות ערלה ושנת נטע רבעי כל העץ קדש, יצא מכלל ערלה לגמרי.

אור לכ"ד טבת ע"ח - ישיבת פרי הארץ, רחלים חובת המחאה

התוועדות כ"ד טבת ושבע ברכות יהודה ובת-ציון שי' הס

על ה"גשר צר מאד" עוברים בבטחה בזכות בעלי תשובה.

זהו מוסר השכל, ששייך במיוחד לדור שלנו – דור של תשובה, בזכות התשובה תבוא הגאולה, "סוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאלין", כך פוסק הרמב"ם שלפני כמה ימים היתה ההילולא שלו, הכל תלוי בתשובה, יש תשובה תתאה מתוך מרירות ותשובה עילאה מתוך שמחה, שנזכה לתשובה עילאה. לחיים לחיים.

א"י וציונות ללא תורה – "ארץ ציה ועיף בלי מים"

נשיר עוד שיר אחד של אדמו"ר הזקן, השיר שהרבי לימד שקבלה אצלו שהוא מאדמו"ר הזקן. מי זוכר לאיזה שיר אני מתכוון? "צמאה לך נפשי". אני חושב שמאד מתאים לשיר אותו גם היום, אחרי מה שקרה, שעוד נדבר עליו – שאנחנו עדיין ב"ארץ ציה ועיף בלי מים", שהקב"ה יוציא אותנו מהציה, יהפוך את ה"ציה" ל"ציון".

ציה מלשון ציון – קשור לשם הכלה, בת-ציון, שיוצאת מארץ ציה ומגיעה לבית, בת לשון בית, "ביתו זו אשתו". כולנו בארץ ציה ורוצים שה' יגאל אותנו, יהפוך את הציה לציון, וגם כאשר נגיע לציון עדיין צריך לזכור את הגעגועים של הציה, כפי שמפרש הבעל שם טוב ש"כן בקדש חזיתך", הלואי שכאשר אגיע לציון אזכור את הגעגועים העזים והאמתיים שהיו לי כאשר הייתי

א. תשובה מכח תורת בעל ההילולא וניגוניו

תשובה בניגון "קול דודי" לאדמו"ר הזקן

לחיים^א לחיים, מזל טוב, לחתן, לכלה, למחונתים ולכל החברים.

היום יום ההילולא רבה של אדמו"ר הזקן, בעל התניא והשו"ע. צריך לפתוח בכמה ניגונים שלו. הניגון הכי מוכר ועממי הוא "אלי אתה", אז נפתח בו.

עכשיו נשיר "קול דודי", שגם שייך לחתן וכלה. עם הניגון הזה אדמו"ר הזקן היה עושה בעלי תשובה – אז יהי רצון שכולנו נזכור לחזור בתשובה שלמה מתוך שמחה.

ידוע^ב שפעם אחת אדמו"ר האמצעי, הבן, חלם חלום ושאל את אביו שלא הבין את פשר החלום. הוא ראה את הרב המגיד – שלא זכה לראותו בחיים, הוא קרוי על שמו – עובר על גשר צר מאד. הוא עובר, הצליח לעבור, אבל קצת מתנווד – לא עובר כל כך בקלות, בכיף. אחר כך הוא רואה את אביו עובר על אותו גשר צר והוא עובר חלק, בלי בעיה. הוא התפלא – איך יתכן, התלמיד יותר מהרבי? לא יכול להיות! הוא שאל את אבא שלו, והוא אמר שהטעם הוא כי אני עוסק יותר בלעשות בעלי תשובה מאשר הרבי.

^א נרשם על ידי איתאל גלעדי. לא מוגה.

^ב ראה שיחת ש"פ וארא תשח"י ס"ט והנסמן שם (מסה"ש תורת שלום ומלקוטי דיבורים). נתבאר גם בהתוועדות י"ט כסלו ע"ז (מתוך לשמע און מערכת אדה"ז אות לו).

שאמר "קשוט עצמך ואחר כך קשוט אחרים", כפירוש הבעל שם טוב על "הוכח תוכיח" – עליו נדבר עכשיו – "הוכח" את עצמך ואחר כך 'תוכיח' את חברך", "כל ישראל חברים".

מתחלת השנה אנחנו מסבירים שתשע"ח היינו תהא שנת ערבים-תברים, "כל ישראל ערבים" ו"כל ישראל חברים". לפי סדר האותיות, ע"ח, קודם ערבים ואז חברים. כאשר קורה משהו בעם ישראל זהו הזמן המיוחד להרגיש את הערבות בין כולנו ואת החברות של כולנו – קודם כל הערבות.

ספר תניא קדישא, של בעל ההילולא, מתחיל "תניא משביעין אותו תהי צדיק ואל תהי צדיק ואפילו כל העולם כולו אומרים לך צדיק אתה היה בעיניך כרשע וצריך להבין דהא תנן [אבות] ואל תהי רשע בפני עצמך". ידוע הרמז באחרונים¹ – שלא כותב בתניא, ולא כל כך מתאים לפשט של התניא, אבל הוא רמז יפה – "ואל תהי רשע בפני עצמך" ר"ת ערבות. מה הקשר? מצד הערבות, אם האדם רשע הוא לא רשע בפני עצמו, הוא משפיע על כולם – שכולם רשעים מצד הערבות, אם לא מוחים בו כדבעי. אם לא מקיימים חובת מחאה כמו שצריך כולם נתפסים, בלשון חז"ל, בעבירה שלו, שהרי "כל ישראל ערבים זה בזה". תדע לך שאתה אף פעם לא תהיה רשע בפני עצמך, מכח הערבות.

"ואל תהי רשע בפני עצמך" מופיע בתחלת העמוד הראשון בתניא, ובסוף אותו עמוד הוא כותב שאפילו מי שיש בידו למחות ולא מיחה נקרא רשע. הוא כותב שם שמביא זאת ממסכת שבועות פ"ו. יש הרבה פעמים בגמרא שכתוב שכל מי שיש בידו למחות ולא מיחה כך וכך, אבל לא שנקרא רשע. הוא מביא פעם אחת, שגם בה לא כתוב בגמרא בפירוש "נקרא רשע", אבל מתוך לימוד הסוגיא אפשר להבין שהוא נקרא

בארץ ציה. היום, אף על פי שאנחנו פה בארץ, אנחנו עדיין "בארץ ציה ועיף בלי מים"². הבעל שם טוב מפרש "כן בקדש חזיתך" – "כן" לשון הלואי, הלואי שבקדש חזיתך ואתגעגע אליך כמו ב"ארץ ציה ועיף". לגבי "בלי מים", בדרך כלל חז"ל מפרשים ש"אין מים אלא תורה", "הוי כל צמא לכו למים". לפי זה, ה"ארץ ציה ועיף" – הארץ שאמורה להיות ארץ ישראל, "אין תורה כתורת ארץ ישראל", אבל בינתים התורה לא מתיישמת בארץ. כל זמן שההנהגה היא לא על פי תורה מה שקורה בארץ – כמה שב"ה יש יהודים, הרבה יהודים שיושבים ולומדים תורה כ"י – זו עדיין "ארץ ציה ועיף בלי מים".

הפעם הראשונה שכתובה המלה "מים" בתורה הוא בפסוק השני בתורה – "ורוח אלהים מרחפת על פני המים". חז"ל מפרשים ש"רוח אלהים" היינו "רוחו של מלך המשיח" ו"על פני המים", היינו תשובה. כנראה שיש קשר, שיש תורה שלומדים ומסוגלת לעורר לתשובה. איזו תורה מסוגלת לעורר בתשובה? הגאולה תלויה בתשובה, ו"המאור שבה מחזירן למוטב" – המאור הוא פנימיות התורה, תורת החסידות שגילה בעל ההילולא של היום, לכן הוא הצליח לעשות הרבה בעלי תשובה.

"הוכח תוכיח" – לשוב בתשובה ולהשיב

אחרים

שוב, זהו היעוד של הדור שלנו – שנחזור בתשובה אנחנו, "קשוט עצמך" ואחר כך "קשוט אחרים". ריש לקיש, בעל התשובה למופת, הוא

² "ארץ ציה ועיף" = 562 = ציונות (לשון ציה) ! "ארץ ציה ועיף בלי מים" = 694 = שניאור זלמן (בעל

ההילולא של היום, כד טבת, ובעל הניגון) – הוא הכח, עם המים-תורה שלו, להוציא אותנו מארץ ציה ולהפוך את הציה לציון, "ציון במשפט תפדה וגו'", "כי מציון תצא תורה וגו'".

¹ חסד לאברהם (רדומסק) "מבוא השער לתפלה".

הראשונות בטלות. כלומר, בעצם אדם חוזר לעיבור וזוכה – "איש ואיש יולד בה", בציון נולדים מחדש. מקטנות ב' צריך לעלות לגדלות ב'. בכל אופן, השם הזה שייך דווקא לקטנות ב' – אם הגענו לקטנות ב' חזקה שנגיע לגדלות ב', אבל החידוש הוא קטנות ב'.

הדינים של שבט דן

כשמזכירים בקבלה בכלל את המספר **כד** – 24 – מהו אומר? סתם כשאשאל כל יהודי מהו **כד** הוא מסתמא יאמר לי **כד** ספרים – ספרי התנ"ך. אבל אם תשאל מקובל הוא יאמר שהיינו **כד** בתי דינין, כנגד **כד** צירופי שם אדנות, אותיות **דינא**, "דינא דמלכותא דינא". ב"דינא דמלכותא דינא" יש **כד** בתי דינין.

שוב, אנחנו בחדש טבת. לכל חדש יש שבט ויש חוש. השבט של חדש טבת הוא דן, לשון דין, והחוש של החדש הוא כעס או רוגז, החוש של הנחש – "הי דן נחש". יש לדן בן אחד, קוראים לו **חשים**, אותיות **משיח**, בגימטריא **נחש**. דן הוא שר הצבא של מלך המשיח. דן הוא הירוד שבשבטים, המאסף לכל המחנות, מי שמחזיר את כל האבדות, דן דואג לאותם יהודים שצריך להחזיר בהם את התודעה ש"אין שום יאוש בעולם כלל", 'עס איז ניטא קיין פארפאלען', כמו פסח שני, 'אין אבוד', אני מחזיר לך את כל האבדות דווקא בזכות היותי הירוד שבשבטים. אני הולך בסוף, אז את כל האבדות אני מוצא ומחזיר. מצוה מיוחדת של שבט דן – השבת אבידה. "העם ההלכים בחשך" הוא העם שאבד את עצמו, אבד את התודעה שלו, אז צריך שמישהו יחזיר לו את האבדה – קשור לשבט דן. אבל דן הוא לשון דין. ברכת דן מתחילה "דן דין" – חוץ מכך ש"לשון נופל על לשון", היות שבמלה "דין" יש שני יודין, אם נשאיר אחת ב"דין" ונוסיף את הראשונה ל"דין" – מדת "גורעין ומוסיפין ודורשיין", יהיה לנו דין-דין, "צווי דינים", מושג בלומדות. בעצם נראה שיש

רשע – דווקא מהסוגיא הזו, שתיכף נאמר בעל פה מה כתוב בה.

ב. עבודת הבינוני של שבט דן

כד טבת – סוד שם כדט (קטנות ב')

אנחנו בסוף חדש טבת, וידוע שכל כ"ד בחדש הוא מעין שבת מברכין של החדש הבא – יש איזה קשר לחדש הבא. בכל אופן, יש הרבה רמזים וסודות לגבי היום כ"ד טבת, ואחד מהם אומר אבא של הרבי¹: יש בקבלה שם קדוש – **כדט**, החלפת האותיות האמצעיות של שם אלקים (להי) באותיות הקודמות להן. החלפת האותיות עושה המתקה לשם אלקים, המתקת הדינים, והאותיות שלפני **להי** הן **כדט**, שעולה **גל** – זו הכוונה, בכתבי האריז"ל, ל-**לג** בעומר דווקא, היום שנקרא "מתן תורה של פנימיות התורה". אומר אבא של הרבי שהסוד הזה רמוז היום, **כד טבת** רומז ל-**כדט**, שוה **גל** – היום **לג** בעומר. משמעות השם הזה היא המתקת הדין על ידי החזרת האותיות לאותיות הקודמות – מעלים את הדין למקור שלו, תמיד המתקת הדין היא בשרשו.

כתוב גם ששם **כדט** קשור למדת הבטחון בנפש, שהיא קטנות ב'. אחרי שאדם השיג מה שהוא יכול להשיג בגדלות הראשונה שלו, בבגרות הראשונה שלו, הוא צריך עיבור מחדש, להיות שוב בקטנות ואחר כך שוב לגדול ולהגיע לגדלות. המצב של קטנות ב' – כתוב שהוא מעיקרי החידושים של החסידות, להגיע לקטנות אחרי הגדלות הראשונה. מהי הגדלות הראשונה? אתה כבר ראש ישיבה, בקי בש"ס ופוסקים, רשכבה"ג – כעת תחזור לרחם, תולד מחדש, תתחיל הכל מחדש. להרבה צדיקים זה קרה כאשר הגיעו לארץ. הרבה צדיקים שהגיעו מחו"ל לארץ אמרו שכאן בארץ כל המדרגות

¹ לקוטי לוי יצחק אגרות קדש עמ' רמט ואילך.

כל היום כולו" – כל הזמן תתפלל, תהיה מציאות של תפלה מתמדת (כמו שאמר דוד, "ואני תפלה"). ככה אפשר לדרוש בסגנון א'.

בסגנון ב' אפשר לומר שהכל הולך על עבודת התפלה. יש שיטת חב"ד, שצריך להתפלל כמו חב"דניק. מה זה? היום הכוונה להתפלל חמש דקות. "היינו כחולמים" – מי שנמצא בעולם התמורות... אבל החב"דניק האמתי מתפלל באריכות – לא רק שהוא מתפלל באריכות ממתי שמתחיל "הודו" וכל מלה באריכות (גם, אבל לא רק), אלא שקודם הוא שווה שעה אחת ומתבונן באלקות, כמו החסידים הראשונים, ומתוך ההתבוננות הוא מתחיל להתפלל. אז הוא מתפלל לפי דרכו, אבל עיקר התפלה – עיקר ה"הלואי יתפלל אדם כל היום כולו" – לשיטת חב"ד הוא ההתבוננות שקודם התפלה.

מה שייך למלה "לא"? התחלת כתר שם טוב, שצריך כל כך להתבונן עד שהוא מגיע לשער הנון שלו – לכל אחד יש חמשים שערי בינה, הכל יחסי, וצריך להגיע לשער הנון שלי. מהו? "איני יודע", כמו שאמר רבי נחמן. **איני יודע** בגימטריא **קסא**. כתוב באריז"ל ש-**משה** הוא **קסא-קפד**, שני שמות קדושים, ובעיקר הוא שם **קסא** (בסוד "משה זכה לבינה" – שם **קסא**, שם אהיה במילוי יודין, הוא השם של אמה עילאה) – **איני יודע**. לכן את מאמר "לעולם ילמד אדם לשונו לומר 'איני יודע'" נלמד ממש, שאמר "כחצות", שייך לפרשה הבאה. איך אומרים זאת? "תכלית הידיעה שלא נדע", "אנת הוא חד ולא בחשבון... לית מחשבה תפיסא בכ כלל", אז האדם הגיע לתכלית ההתבוננות שלו.

כמו שהוא כותב בתחלת כתר שם טוב, לא לומר מיד שאיני יכול להבין – אני כבר שם, לא יודע כלום – זה לא שוה, אלא צריך דווקא קודם כל להתבונן ככל יכולתו. המשל שם הוא שצריך להכנס לארמון המלך, חדר לפנים מחדר, לראות את כל האוצרות, עד שמגיע ממש לחדר הפנימי – "בתי גואי", שם יושב היום המלך ובוכה, "במסתרים תבכה נפשי מפני גוה", "מפני גאותן

"דריי דינים", אבל מתחיל מ"דן ידין", "צווי דינים", ודווקא בסוד הנסירה – "גורעין ומוסיפין ודורשין" נקרא סוד הנסירה, שגם מרכז את כל הדין בנוקבא, ככה מנסרים ובסוף חוזרים פנים בפנים.

"הלואי בינוני" ו"לא כן עבדי משה"

כמה שוה "דן ידין", "דין-דין? 128, ה-בינוני של התניא. לא בכדי, ודאי משהו מאד מדויק. יש את הצדיק של התניא ויש את הבינוני של התניא. זהו ספר של בינונים – "הלואי בינוני". אמרנו קודם שהבעש"ט מפרש את המלה "כן" מלשון הלואי – אומרים "הלואי בינוני".

על משה רבינו כתוב "לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא". אפשר לומר בכמה צורות: אפשר לומר שמשה רבינו הוא כמו רבה, וכמו אדמו"ר הזקן עצמו, שגם אמר על עצמו "הלואי בינוני", שהוא בינוני של תניא. הוא מביא רבה, שאמר על עצמו "כגון אנא בינוני". יתכן שגם משה רבינו אמר אותו דבר על עצמו, "לא", אני לא צדיק, "כן", הלואי שאהיה בינוני. בזכות שהוא "לא כן" – הוא יודע מה שהוא "לא" – הוא "עבדי משה".

כתוב שמה שקרב את רבי הלל מפאריטש לחב"ד הוא שאחרי שלמד את התניא הוא הבין ש'אני לא צדיק' – זו התובנה הראשונה, עד כאן חשבתי שאני צדיק ואחרי שלמדתי אני מבין שאיני צדיק, זה לא, בטוח לא. מה כן? שום דבר לא כן, אבל כן מלשון הלואי – כן. מה שכן כן – הלואי בינוני.

"הלואי בינוני" ו"הלואי יתפלל אדם כל היום

כולו"

"הלואי בינוני". על מה עוד אומרים, בתוך התניא, בתוך ספר של בינוני, "הלואי"? על עבודת התפלה דווקא – "הלואי יתפלל אדם כל היום כולו", מאמר של רבי יוחנן. איך עושים את ה"הלואי בינוני"? על ידי ש"הלואי יתפלל אדם

מצטטים, ספר מאד מקודש, שעושה המון גימטריאות – כמו בעל הטורים – בהן מוסיף את המלה 'זה', 'זה משהו' שוה למשהו אחר. סוג של גימטריאות שבדרך כלל אנחנו מתרחקים מהן, אבל כאן נאמו: דן שלנו נושך את הסוס – **סוס** בגימטריא **זה המדינה**.

אני לא רוצה לנשוך, להרוג, את האנשים – רק את הממסד, רק את המרכבה. יש מרכבה ויש מי שרוכב על המרכבה. מי שרוכב על המרכבה הם יהודים טובים, בשרש – אני רוצה להחזיר אותם בתשובה, לא רוצה לנשוך אותם, להרוג אותם. אבל הם יפלו – קודם כל יפלו מהכסאות שלהם. כמו שאמרנו הרבה פעמים, התיקון של אלה שעל הכסאות הוא שיפלו מהכסאות שלהם. כשהוא נופל אחור אפטר לטפל בו – להביא לו עזרה ראשונה. הוא בסדר, יתכן שקבל מכה בראש, אבל חוץ ממנה הוא לא מסוכן. רק הסוס הלך – המרכבה של "אף עשיתיו". מהו עולם העשייה? שהוא מנותק מהרוחניות – ממסד שמנותק, "אף" מנתק אותו, מהרוחניות. שה' יעזור לנו שנהיה כמו... [מה פירוש "עקבי סוס", איפה צריך לנשוך?] דווקא בעקב, בכחות העשייה שלו – במה שהוא מחולל במציאות, מה שהוא עושה, הכל עולם העשייה. לחיים לחיים.

דן ויהודה – מחאה (חכמה ואוהבת) ומלכות

דן שייך לטבת ויהודה – שם החתן שלנו – שייך לניסן. דרך אגב, דברנו על כך שהכלה בת ציון, היא תיקון ארץ ציה. אבל מהי ארץ ציה באותו פרק בתהלים? מדבר יהודה – קשור לחתן שנקרא יהודה. יש מדבר יהודה, שצריך להפריח את המדבר, ויש ציה שצריך לעשות אותה בת ציון – זה מה שיעשו החתן והכלה שלנו.

כמה שוה המלה **מחאה**? הנושא שלנו הערב הוא חובת מחאה. הרבי מאד אהב להשתמש בביטוי הזה – יש לנו חובה למחות, ואם איננו מוחים אנחנו נתפסים. **מחאה** שוה דן. מאד מתאים, מה הנחש הזה עושה היום? תכל'ס, איך

של ישראל שנטלה מהם ונתנה לאומות העולם", וכשאתה רוצה להכנס לשם אומרים לך 'עד כאן', זו 'תכלית הידיעה שלא נדע', שתגיע עד שם ולשם לא תוכל להכנס. ככה אצל משה רבינו – נכנס לכיוון ארץ ישראל, עוד צעד ועוד צעד, התקרב, חשב שהנדר הותר, ואז הקב"ה אמר שעד כאן אתה יכול לבוא ומכאן והלאה לא. כך אצל כל אחד, זו ההתבוננות לפני התפלה – שאתה מתקדם ומתקדם בידיעת מה שאתה יכול לדעת, עד ש'עד כאן', 'תכלית הידיעה שלא נדע'. אחרי שהגעת ל"לא" הזה אתה יכול להתחיל להתפלל, "כן", "כן בקדש חזיתך", "הלואי שיתפלל אדם כל היום כולו" ו"הלואי בינוני". אלה צווי דינים.

ג. מחאה ומלכות

"הנשך עקבי סוס" – להחליף את הממסד

בכל אופן, אמרנו שהחדש הוא החדש של דן, "דן ידין", אותיות **דין-דין**, בגימטריא **בינוני** – כנראה שהוא הבינוני של התניא. מה החוש שלו? כעס. צריך לכעוס על מי שצריך לכעוס. "יהי דן נחש עלי דרך שפיפן עלי ארח הנשך עקבי סוס ויפל רכבו אחור. לישועתך קייתי הוי". הוא לא נושך את הרוכב, מאד מענין. לכאורה האויב הוא הרוכב על הסוס – הס"מ רוכב על הסוס של הלעו"ז. צריך לנשוך אותו, להרוג אותו. למה הוא נושך רק את עקבי הסוס "ויפל רכבו אחור"? בעולם העשייה הסוס הוא המרכבה – מרכבת הסוסים של זכריה. בעולם היצירה יש מרכבת יחזקאל, מרכבת החיות, ובעולם הבריאה מרכבת ישעיהו, השרפים ש"ש כנפים שש כנפים לאחד". ב"אף עשיתיו", העולם הנפרד, המרכבה היא הסוס. הנחש של הקדושה, **חשים** בן דן, אותיות **משיח**, דווקא לא נושך את הרוכב אלא רק את (עקבי) הסוס.

נעשה גימטריא שאין דרכנו לעשות כמותה, אבל בהשראת הקהילת יעקב שהרבי מביא וכולם

כולו. יש כאן שלשה מעגלים – אנשי ביתו, עירו, כל העולם.

קודם כל, כמו שאמרנו, "קשוט עצמך תחלה" – מאיפה מתחילה המחאה החכמה? מכך שאני יודע למחות בעצמי. מהו חוש הרוגז של חדש טבת? "רגזו ואל תחטאו אמרו בלבבכם על משכבכם ודומו סלה", עד "יזכור לו יום המיתה"¹. איך שלא יהיה, המחאה הראשונה היא "רגזו ואל תחטאו", "לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע", שהוא מוחה בעצמו. מהי מחאה? אתכפיא. כמה שאדם יכול למחות בעצמו, להצליח במחאה הפנימית, ככה אחר כך הוא יזכה למחאה במעגל הקרוב, שנקרא אנשי ביתו, אחר כך המעגל השני, אנשי עירו, ואם הוא זוכה מאד הוא יגיע גם למעגל האחרון, שהוא כל העולם כולו.

יש כאן מבנה של י-ה-ו-ה של מעגלי המחאה – מתחיל מבפנים, "מח שליט על הלב" הוא ה-י; אנשי ביתו הם ה עילאה; אנשי עירו הם ה-ו; וכל העולם כולו – ה תתאה:

י	מחאה בעצמו – מח שליט על הלב
ה	מחאה באנשי ביתו
ו	מחאה באנשי עירו
ה	מחאה בכל העולם כולו

הוא נושך את ה"עקבי סוס ויפול רוכבו אחרו"? מכח המחאה, החכמה וגם האוהבת.

נסביר עכשיו שיש חובת מחאה, חייבים למחות, ואם אני יודע למחות טוב – אם אני חכם וגם יש לי אהבת ישראל צרופה – המחאה היא המפתח למלכות, ענינו של שבט יהודה, שבט המלכות.

מעגלי מחאה – מעצמי לכל העולם

מחאה מתחילה **מח**. יש כמה משפטים שאפשר לומר שהם סיכום כל ספר התניא, עבודת "ספר של בינונים" של בעל ההילולא היום, ואחד מהם הוא ציטוט מהזהר. הצורך להגיע לזהר בשביל המשפט הזה הוא חידוש גדול, כי הייתי חושב שזהו משפט של חז"ל באיזה מקום בנגלה, אבל הוא לא מופיע בנגלה אלא רק בזהר – "מח שליט על הלב", יסוד היסודות של ספר התניא. היות ש**מחאה** מתחילה **מח**, צריך לומר שפעולת המחאה היא בעצם "מח שליט על הלב", וצריך גם את החכמה. איך הוא מסביר בתניא? ש"מח שליט על הלב" מכח הרצון שבמח – עם הרצון שיש לי במח אני יכול לשלוט על הלב, גם לעצב את הלב נכון, ליצור את היצר כמו שאני רוצה, כמו שצריך להיות.

קודם אמרנו שאם אדם לא מוחה הוא נתפס. איך חז"ל אומרים זאת¹? בשלשה מעגלים של מרחק: כל מי שיכול למחות באנשי ביתו ולא מוחה – נתפס על אנשי ביתו. כל מי שיכול למחות באנשי עירו ולא מוחה – בקהילה שלו, עירו – נתפס על אנשי עירו. ואחר כך מעירו הוא קופץ לכל העולם כולו, כל מי שיכול למחות בכל העולם כולו ולא מוחה – נתפס על כל העולם

¹ שבת נד, ב:

כל מי שאפשר למחות לאנשי ביתו ולא מיחה נתפס על אנשי ביתו באנשי עירו נתפס על אנשי עירו בכל העולם כולו נתפס על כל העולם כולו.

¹ ברכות ה, א (וראה ביאורו באריכות בשער "מלחמת היצר" בסדר הוי' ליראיו):

אמר רבי לוי בר חמא אמר רבי שמעון בן לקיש לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע שנאמר רגזו ואל תחטאו אם נצחו מוטב ואם לאו יעסוק בתורה שנאמר אמרו בלבבכם אם נצחו מוטב ואם לאו יקרא קריאת שמע שנאמר על משכבכם אם נצחו מוטב ואם לאו יזכור לו יום המיתה שנאמר ודומו סלה.

למחות. אם תהיה מלך אתה ודאי צריך למחות, יש לך כח למחות, בידך למחות, ואם אינך מוחה אתה נתפס. אבל גם מי שחותר להיות מלך – הסימן שאתה שייך להיות מלך הוא שיש לך חוש במחאה. מה הווארט? למה חוש במחאה הוא גדר של מלך? בחור שהוא מלך בפוטנציאל, מלכותי, הוא אחד שיודע מתי צריך למחות ואיך מוחים. למשל, אם רק אפשר למחות באופן המתקבל ובדרכי נעם – מה טוב.

מחאה ותוכחה (בחכמה ואהבה)

נעשה עוד סימן מהי מחאה: **מחאה** שוה דין בגימטריא כנ"ל, אבל נאמר שה-מ של מחאה היא ר"ת מלכות, ה-ח היא ר"ת חכמה – צריך למחות עם הרבה חכמה – ונאמר שה-אה של מחאה היינו אהבה.

יש הרבה קשר – לפי הרמב"ם דבר אחד ממש, אבל יש ראשונים שמחלקים – בין ערכות וחובות מחאה למצוות תוכחה. האם מחאה – שאינך נתפס בערכות – היא פשוט קיום מצוות תוכחה? יש אומרים שהם צוויי דינים, שמחאה היא מדין ערכות ואילו תוכחה היא מצוה בתורה, "הוכח תוכיח", שאינה מדין ערכות. אלה שני דברים שונים. כשקוראים את הרמב"ם בהלכות דעות משמע שהם אותו דבר, כי הוא משתמש בשתי המלים בלי לחלק ביניהן. האחרונים שמדייקים⁸⁷ שואלים עליו – איך אתה מבלבל, כאילו, בין מחאה לתוכחה? אלה צוויי דינים!

⁸⁷ פ"ו ה"ז:

הרואה חבירו שחטא או שהלך בדרך לא טובה מצוה להחזירו למוטב ולהודיעו שהוא חוטא על עצמו במעשיו הרעים שנאמר הוכח תוכיח את עמיתך... וכל שאפשר בידו למחות ואינו מוחה הוא נתפש בעון אלו כיון שאפשר לו למחות בהם.

⁸⁸ ראה הנסמן ספר המפתח שם ובאנציקלופדיה תלמודית ערך "כל ישראל ערביין זה בזה" (תת-כותרת ערכות ותוכחה וכפרט בהערות 9-178).

כח המחאה המלכותי

הביטוי הוא "יש בידו למחות", בידו של מי היה למחות בכל העולם כולו? ריש גלותא⁸⁹. שמואל אמר – אני לא, אין לי את הכח למחות בכל העולם, אבל לאב בית דין יש כח. מה ההבדל בין שמואל (שאומר שאין בידו למחות) לריש גלותא (שהגמרא אומרת בפירושו שיש בידו למחות)? שמואל הוא עוד לא מלכות. ריש גלותא הוא מלכות. ככה רש"י מסביר שם פשט בגמרא⁹⁰ – שמי שיש לו כח למחות בכל העולם כולו הוא המלכות, רק המלכות.

בעצם כל מושג המחאה הוא כח של מלכות, לכן אדמו"ר הזקן מאד אוהב אותו. כי כל חב"ד – להוי ידוע לנו – היא תנועה מלכותית מהתחלה. היא נקראת חב"ד, שכל, כי צריך למלוך עם שכל – קודם כל צריך למלוך על עצמך עם שכל. עוד פעם, מחאה ומלכות הן היינו הך – זהו עיקר הווארט שלנו הערב.

מי שרוצה, מי שחותר להיות מלך, כמו שאנחנו רוצים כאן להיות מלך לטובת עמנו, כרצון ה' יתברך – המפתח למלכות הוא ללמוד טוב איך

⁸⁹ ראה בהמשך הסוגיא בשבת שם:

אמר רב פפא והני דבי ריש גלותא נתפסו על כולי עלמא כי הא דאמר רבי חנינא מאי דכתיב ה' במשפט יבא עם זקני עמו ושריו אם שרים חטאו זקנים מה חטאו אלא אימא על זקנים שלא מיהו בשרים רב יהודה הוה יתיב קמיה דשמואל אתאי ההיא איתתא קא צווחה קמיה ולא הוה משגח בה אמר ליה לא סבר ליה מר אוטם אונו מועקת דל גם הוא יקרא ולא יענה אמר ליה שיננא רישך בקרירי רישא דרישיך בחמימי הא יתיב מר עוקבא אב בית דין דכתיב בית דוד כה אמר ה' דינו לבקר משפט והצילו גזול מיד עושק פן תצא כאש חמתי ובערה ואין מכבה מפני רוע מעלליהם וגו'.

⁹⁰ זו"ל:

בכל העולם כולו. בכל ישראל, כגון מלך ונשיא שאפשר לו למחות, שיראין מפניו ומקיימין דבריו.

מן הגבורות. בעבר פרשנו הרבה פירושים ב"בנין המלכות מן הגבורות", אבל היום אנחנו מפרשים שבנין המלכות הוא מכח המחאה – מקיום חובת מחאה זוכים למלכות, חייב להתחיל ממחאה. מחאה היא דין ודין יחסית הוא אחר, אחוריים, לא זיווג פנים בפנים שכולו אהבה, אהבה בתענוגים. דין הוא גם קטנות מוחין. דן הוא יחסית "נער ישראל ואהבהו", כמו פינחס. הוא קטנות, אבל גם בקטנות צריך מוחין דקטנות, הסוד של שם כדט, "גל עיני ואביטה" של קטנות ב', כמו שאמרנו בהתחלה.

ד. הקבלה חדשה של השבטים לספירות

יהודה זכה למלכות מכח החוש בערבות

בכל אופן, התחלנו מכך שיש לנו חתן שקוראים לו יהודה ויהודה הוא שבט המלוכה. כתוב דווקא על יהודה שזכה להיות מלך כי יש לו חוש בערבות², "כל ישראל ערבין זה בזה" – "כי עבדך ערב את הנער". בנימין הוא בסכנת פיגוע בדרך. כל פיגוע בדרך, רחמנא ליצלן, הוא שייך לשרש בנימין – כמו שיעקב אבינו עצמו פחד לשלוח אותו כי אמא שלו מתה בדרך וגם הוא בסכנת היפך החיים כאשר יצא לדרך. מי רגיש לאח הקטן בנימין, שסכנה לו במיוחד בדרכים? יהודה. זו הערבות המקורית בתורה, "כי עבדך ערב את הנער".

בגלל החוש שיש לו בערבות, עם כל המחיר שלו – הוא שלם מחיר, גם בעולם הזה וגם בעולם הבא, אבל בגלל הנכונות שלו לשלם את המחיר הזה בהפקרות דקדושה – הוא זכה למלכות. הסוס שלנו היום עושה דם יהודי הפקר, לכן צריך לפגוע בסוס. כנגד זה צריך יהודי כזה שמפקיר את עצמו, נקרא הפקרות דקדושה – מפקיר את הדם שלו (את הדימוי שלו, כאשר

על תוכחה אנחנו אוהבים לדרוש שהיא תוך-אהבה. אם באמת מחאה ותוכחה הם צוויי דינים נעשה עוד סימן: מחאה מתחילה מ ותוכחה ת – ר"ת מת. רוצים להחיות את ה-מת הזה, לשים א לפני ה-מת כדי להחיות אותו – אהבה-מחאה-תוכחה. צריכה להיות אהבת ישראל. למה מתחילים במחאה? אמרנו שהיא מדין ערבות. ערבות קשורה לאהבת ישראל, יוצאת מאהבת ישראל. תוכחה היא מצוה בתורה, רק שאנו דורשים את המלה תוכחה תוך-אהבה. אם כן, יש לנו אהבה-מחאה-תוכחה. יש לנו את המלה מחאה עצמה, שהיא מלכות-חכמה-אהבה.

מחאה ארסית

שוב, מחאה היא הכח של המלך. ככה רש"י אומר פשט – בידו של המלך יש למחות בכולם. אם משהו לא מוצא חן בעיניו במדינה הוא פשוט גוזר – כותב אגרת, מפרסם בעיתון, שמהיום והלאה לא יעשה כך וכך ומי שיעזו לעבור על מצות המלך דינו כך וכך. זה נקרא שיש כח ביד המלך למחות.

מי שיש לו חוש להיות מלך, במי הוא מוחה בדרך כלל? המלך העכשווי, הקיים. אתה רוצה להפיל אותו, יודע איך לנשוך את הסוס שלו – "דן ידין", את הבינוני של התניא, "הלואי בינוני" כזה. "דן ידין עמו", "יהי דן נחש". מה הארס של הנחש הזה? מחאה. הנחש הזה מוחה – יש לו ארס, המחאה שלו ארסית מאד. לחיים לחיים. שרו "אשר ברא" (ועוד שירה וריקודים).

בנין המלכות מהגבורות-המחאה

חדש טבת בדור האחרון הוא גם החדש של "דידן נצח" – ניגון שצריך לשיר תיכף. "דידן נצח" הוא ד"פ דן – ר"ת דן, מופיעות גם בתוך דיין אותיות דן, ושאר האותיות עולות עוד ב"פ דן. ד"פ דן, דיין נצח, עולה גבורה.

שאלנו למה המלכות תלויה במחאה. מחאה היא דן, מדת הדין, מדת הגבורה, ובנין המלכות

² ראה תפארת יהונתן בראשית מד, לב; תורת משה (לח"ת ס"ו) בראשית מד, יח; קהלת יעקב ערך יד (בתחלתו).

השבטים? ערבות היא יהודה ומחאה היא דן – יהודה מחייב דן.

בשבטים, בסדר הדגלים וגם בסדר החדשים, יהודה הוא הראשון – "החדש הזה לכם ראש חדשים" – ודן הוא העשירי, "העשירי יהיה קדש להוי", "הלוך וחסור עד החדש העשירי", כאשר לא הולכים בדרך ה', הפיוט שאמרנו בעשרה בטבת. הראשון הוא הכתר והעשירי לכאורה הוא המלכות – דן הוא מלכות, אבל יהודה הוא שבט המלכות. איך מסתדר? מי מלכות, יהודה הראשון או דן העשירי? "נעוץ סופן בתחלתן ותחלתן בסופן" ולא באמצען – דווקא הראשון נעוץ בעשירי, יהודה בדן. דן הוא באמת המחאה בפועל, "המעשה הוא העיקר". דן הוא המחאה, הפועל של המלכות, אבל כתר מלכות הוא יהודה. כלומר, יהודה הוא הכתר של המלכות ודן הוא המלכות של המלכות.

אם ככה נפרש את השבטים יצא דרוש בפני עצמו שנאמר עכשיו, משהו יפהפה, כפתור ופרח. רק צריך להסביר בסוף מה קורה עם אשר ונפתלי, שני זנבות אחרי דן, אבל הכל נכלל ב"דגל מחנה דן". בכל אופן, רוצים להקביל ישר את השבטים והחדשים לספירות מכתר-יהודה, "כתר מלכות", עד מלכות-דן, מלכות בפועל, מלכות שבמלכות. איך נבין עוד יותר? כתוב "אין מלך בלא עם" – המלך הוא הכתר כאן, יהודה, אבל ה"עמך" הוא דן. חשים – חוץ מזה שהוא אותיות משיח – הוא לשון חוש. מה החוש של דן? "ובני דן חשים" – חוש במחאה.

יששכר וזבולון – חכמה ובינה

נלך לפי הסדר, ונראה כמה מסתדר טוב: אם יהודה הוא הכתר, מי בא אחרי? יששכר – חכמה. מצוין, הכי טוב שיכול להיות. יששכר וזבולון הולכים יחד, "תריץ ריעין דלא מתפרשין לעלמין", עשו שותפות ביניהם. בז"ת שותפות הוא נצח והוד, אבל בג"ר שותפות היא חכמה ובינה.

מוחה בסגנון שאינו 'פוליטיקלי קורקט' בשביל הערבות של "כל ישראל ערבין זה בזה". יהודה מוכן לכך, ולכן הוא המלך.

שייכות דן ליעקב

"הנשך עקבי סוס", מכל השבטים, הכי שייך ליעקב. מצד אחד יעקב קורא ליהודה "יהודה אתה יודוך אחיך", אחרי ששמע איך אבא יעקב 'ברך' את שלשת השבטים הראשונים הוא נסוג אחור, שמה יוכיח גם אותו, על מעשה תמר ועל מכירת יוסף, אבל יעקב לא הוכיח אותו אלא קרב אותו. אבל יעקב הכי מזוהה עם דן כשהוא אומר 'בשמו' 'לישועתך קייתי הוי'".

אפילו שמו, **יעקב**, רמוז בתוך ברכת דן – "**עקבי** סוס". שאלו מה פירוש המלה "עקבי" – **נחש** הוא **משיח**, ותמיד הולך איתו עקבי, "עקבתא דמשיחא", ו**יעקב** הוא **עקבי**. אחר כך יעקב צועק "לישועתך קייתי הוי'", ממש מתלבש בתוך נשמת שמשון – "בדן", שיוצא מדן.

קשר יהודה (ערבות) ודן (מחאה) – נעיצת

הראשון (הכתר) בעשירי (מלכות)

שמשון – "בדן", בשמו מתפלל יעקב אבינו – הוא גם אחד שמפקיר את עצמו בשביל עם ישראל. יש פה איזה מכנה משותף בין יהודה – שבלקחת הערבות על בנימין, היהודי שנמצא בסכנת פיגוע בדרך, נהג בהפקרות – לדן, שגם מוכן להפקיר את עצמו. אמרנו שיש הרבה דברים שיהודה ודן הולכים יחד, כמו במלאכת המשכן – בצלאל משבט יהודה ואהליהב משבט דן. גם אצל משיח – משיח מיהודה ושר הצבא שלו מדן.

כל הנושא שערבות מחייבת מחאה הוא סוגית הגמרא שתיכף נסכם. הגמרא אומרת שהיות ש"כל ישראל ערבין זה בזה" – מי שיש בידו למחות חייב למחות. ערבות מחייבת מחאה – זה הכלל הגדול בנושא. מה זה אומר לגבי

והמלכות היא דן. חדש אלול, כנגד גד, הוא חדש של רחמים – פנימיות מדת התפארת – מזדווג עם חדש טבת, המלכות כאן. יש כאן קשר, זיווג, בין גד לדן – שני השבטים של שתי אותיות. רק שלאדמו"ר הזקן יש עוד יום חשוב בשנה, חוץ מהלידה וההסתלקות – ההתחלה שלו והסוף שלו, אבל יש גם את האמצע שלו – שיותר חשוב משניהם, י"ט כסלו. לפי מה שאנחנו מסבירים עכשיו הוא היסוד. מה מחבר את התפארת והמלכות? ספירת היסוד, התשיעי, חדש כסלו.

אפרים ומנשה – נצח והוד

בכל אופן, כעת הגענו לתשרי וחשוון, שהם עוד זוג שבטים – אפרים ומנשה. יוצא לפי הסוד שאנחנו מסבירים עכשו שאפרים ומנשה הם נצח והוד.

איך יוסף הביא אותם להתברך מפי יעקב? הוא שם את אפרים מימינו לשמאל יעקב – ימינו היא הנצח שלו – ואת מנשה בשמאלו, בהוד. רק שמול יעקב הסדר התהפך – אפרים היה בהוד ומנשה היה בנצח. אבל יעקב "שכל את ידיו" כדי שישאר בעצם כמו שאצל יוסף. זהו ווארט שיוסף בעצמו לא הביין – אני מסכים איתך, כמו שהיה אצלך אני מברך אותם, לא כמו שרצית שיהיה אצלי. אני מנצח דווקא איך שאצלך – שאפרים הוא הנצח ומנשה ההוד, וככה יוצא בסדר הדגלים.

בנימין – יסוד (הנוקבא); דן-אשר-נפתלי –

מלכות

אחר כך בנימין הוא היסוד. בדרך כלל בקבלה הוא יסוד נוקבא. בעצם כל הפרצוף הזה שאנו מסבירים כעת הוא פרצוף של מלכות, כי מתחיל מכתר מלכות, יהודה, ומגיע עד דן. בכלל, כל חדשי השנה הם נוקבא, וכן כל שבטי ישראל הם במלכות. נמצא שכל הפרצוף שעשינו עכשיו הוא

אני מבין שיששכר הוא חכמה, פשיטא, אבל למה זבולון הוא בינה? קודם כל, הוא עם הארץ כמו דן? דן הוא יהודי פשוט, לא כל כך יודע ללמוד, אבל על זבולון כתוב שהוא מושך בשבט סופר, תלמיד חכם – כמה שהוא סוחר, מסתובב בעולם, הוא גם תלמיד חכם. הוא אח של יששכר, יש לו אותם גנים. גם מתאים. אבל יותר מזה, כתוב עליו "שמח" – "שמח זבולון בצאתך" – ושמחה היא פנימיות ספירת הבינה. כמה מצטיין זבולון? הוא סוחר והוא מתעשר, "הרוצה להעשיר יצפין" – שרש הצפון, אור הצפון, הוא בינה. מקור העושר הוא בצפון, ספירת הבינה. "הרוצה להחכים ידרים" הוא יששכר ו"הרוצה להעשיר יצפין", יעבור לצפון. בכל אופן, הם הולכים יחד.

ראובן-שמעון-גד – חסד-גבורה-תפארת

מה בא אחר כך? הכי מובהק, יותר מובהק מהכל. כאן נבין את ההגיון של הדגלים בכלל: אחרי יהודה-יששכר-זבולון באים גם זוג אחים – גם על פי החושים שלהם – ראובן ושמעון. כתוב בפירוש בקבלה ובחסידות שראובן ושמעון הם חסד וגבורה – בדיוק שתי הספירות הבאות. אחרי יששכר וזבולון, חכמה ובינה, באים ראובן ושמעון, חסד וגבורה.

החידוש יהיה גד – השביעי ללידה, אבל הששי לדגלים – שמשלים את "דגל מחנה ראובן", החג"ת, ואם כן הוא התפארת. יש משהו מיוחד ב"גד גדוד יגורנו והוא יגד עקב", הפוך וישר שלש פעמים, שהוא סוד ספירת התפארת.

חדשי אדמו"ר הזקן – תפארת-יסוד-מלכות

הקבלה זו קשורה גם ליום ההולדת של בעל ההילולא. לבעל ההילולא שלנו היום, אדמו"ר הזקן, יש שני חדשים – הלידה (אלול) וההסתלקות (טבת). לפי הסוד שאנחנו מסבירים עכשיו יוצא שהם יחוד תפארת ומלכות – התפארת היא גד, גד אומר ג-ד, "גמול דלים",

ה. סוגית מחאה (שבועות לט, א)

פרצוף הנוקבא, ואז יוצא מדויק, בול, שבנימין הוא יסוד הנוקבא.

אחר כך דן הוא המלכות. בוידוי אומרים "אשמנו, בגדנו" וכשמגיעים ל-ת, האות האחרונה, כדי שיצא נכון, משולש, אומרים שלש תוים. ככה, כאשר מגיעים למלכות, יש משהו ב"דגל מחנה דן" שכל השבטים באותה רמה – דווקא אצל היהודים הפשוטים יש שויון, כולם מלכות. עיקר המלכות הוא דן, אבל גם אשר הוא מלכות וגם נפתלי הוא מלכות.

סיכום

ככה יש לכוון את כל יב שבטי י-ה:

כתר

יהודה

חכמה

יששכר

בינה

זבולון

חסד

ראובן

גבורה

שמעון

תפארת

גד

נצח

אפרים

הוד

מנשה

יסוד

בנימין

מלכות

דן, אשר,

נפתלי

"מי שיש בידו למחות ולא מיחה נקרא רשע" כעת נאמר בקיצור את הסוגיא בשבועות, שאדמו"ר הזקן מביא בעמוד הראשון של ספר התניא. קודם הוא כתב שמי שעובר אפילו על איסור קל של דברי סופרים מקרי רשע, ואז מוסיף "ואפילו מי שיש בידו למחות ולא מיחה נקרא רשע". אבא של הרבי, רבי לוי'ק, מדייק (בתורת לוי יצחק על התניא²⁷) שבראשון, מי שעובר על איסור קל של דברי סופרים, הוא כותב "מקרי רשע" – עם מ, יחסית פועל יוצא – ועל "מי שיש בידו למחות ולא מיחה" אומר "נקרא רשע", לשון נפעל. מסביר שמי שלא מיחה הוא פסיבי ומי שעובר על איסור קל של דברי סופרים הוא אקטיבי, לכן "מקרי", פועל יוצא. ווארט פשוט של רבי לוי'ק, בלי קבלה, על דיוק הלשון כאן. קודם כל, רואים שהתופעה של "מי שיש בידו למחות ולא מיחה" היא בבחינת נוקבא, נפעל הוא נוקבא.

נאמר על כך איזה ווארט של נגלה: יש מי שאומר – חידוש נפלא – שמי שלא מוחה על איסור דרבנן עובר איסור דאורייתא. חובת מחאה היא משום ערבות, שהיא מדאורייתא, ואם מישהו עובר איסור דרבנן צריך גם למחות בו. יש משהו במחאה על איסור דרבנן שהיא יותר חמורה מהאיסור עצמו – האיסור סך הכל מדרבנן, אבל מי שלא מוחה הוא דאורייתא. מאדמו"ר הזקן לא משמע ככה, כי הוא הולך מהיותר חמור ליותר קל, "ואפילו... ואפילו...". זהו דיוק בנגלה בלשון אדמו"ר הזקן כאן בתניא – משמע מהסדר שאי-מחאה קלה מאיסור דרבנן, אז קשה לומר שעבר על איסור דאורייתא.

אם כן, זכינו לדרוש שלם בפני עצמו, והקשר בין הכתר, שרש הערבות של עם ישראל, "כל ישראל ערביין זה בזה", יהודה, עם חובת המחאה, שהיא הסימן של המלכות – כח "בנין המלכות מן הגבורות" של דן.

²⁷ וראה דבריו וביאורם גם בשיעור אור ל-ז' שבט ש"ז.

היא שבועת שקר, הדיבור השלישי של עשרת הדברות, שבו נאמר "לא ינקה". כתוב שכאשר מישהו נשבע לשקר כל העולם מזדעזע וגם כל העולם נענש. החומרה בה כל העולם נענש על שבועת שקר לא קיימת בשום עבירה אחרת בתורה.

שואלת הגמרא, מה זאת אומרת? למה אתה אומר שלא קיים בעבירות אחרות? הרי כן קיים! הרי יש פסוק בתוכחה של ויקרא, פרשת בחקתי, "וכשלו איש באחיו", וחז"ל דורשים "איש בעון אחיו". מי שחוטא הוא, כמו שאמרנו קודם, לא רשע לעצמו – אם מישהו חוטא כולם חוטאים. "וכשלו איש באחיו", "איש בעון אחיו", ש"כל ישראל ערבים זה בזה". אם כן, על כל עבירה כל העולם נענש – מה, אם כן, ההבדל בין שבועת שקר שחמורה מהכל, שכל העולם נענש, לבין כל עבירה אחרת שגם בה כל העולם נענש? הגמרא אומרת שבכל עבירה מדובר רק במי שיש בידו למחות ולא מיחה, אבל לא שכל העולם – גם הצדיקים (שמיחו, או שלא היה בידם למחות) – נענשים, ואילו בשבועת שקר כולם נענשים, לא משנה אם מחית או לא מחית, צדיק או רשע. אבל בכל העבירות נענשים רק מטעם ערכות, רק מי שיש בידו למחות, מי שיש לו נקודת מלכות כמו שאמרנו – למי שבידו למחות יש זיקה פנימית למלכות. לומר "כל ישראל ערבים זה בזה" בעצם אומר "כל ישראל מלכים" – הפועל יוצא שאתה חייב למחות, אותו ענין.

חומרת שבועות שקר – עונש גם למוחים

ולשאין בידם למחות

מה אומרת הגמרא במסכת שבועות⁷⁷? כתוב שמבחינה מסוימת העבירה הכי חמורה בעולם

⁷⁷ שבועות לט, א-ב:

אמר מר אומריין לו הוי יודע שכל העולם כולו נודעזע בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא מאי טעמא אילימא משום דאתיהב בסיני עשר דברות נמי אתיהב ואלא משום דחמירא ומי חמירא והתנן אלו הן קלות עשה ולא תעשה הוין מלא תשא חמורות זו כריתות ומיתות ב"ד ולא תשא עמהן אלא כדקתני טעמא וכל עבירות שבתורה נאמר בהן ונקה וכאן נאמר לא ינקה וכל עבירות שבתורה לא נאמר בהן לא ינקה והכתיב ונקה לא ינקה הוא מיבעי ליה לכדרבי אלעזר דתניא רבי אלעזר אומר אי אפשר לומר ונקה שכבר נאמר לא ינקה א"א לומר לא ינקה שכבר נאמר ונקה הא כיצד מנקה הוא לשבים ואינו מנקה לשאינן שבים.

כל עבירות שבתורה נפרעין ממנו וכאן ממנו וממשפחתו וכל עבירות שבתורה ממשפחתו לא והכתיב ושמתי אני את פני באיש ההוא ובמשפחתו ותניא אמר ר"ש אם הוא חטא משפחתו מה חטאת לומר לך אין לך משפחה שיש בה מוכס שאין כולה מוכסין וישיש בה לסטים שאין כולה לסטים מפני שמחפין עליו התם בדינא אחרינא הכא בדינא דידיה כדתניא רבי אומר והכרתי אותו מה ת"ל לפי שנאמר ושמתי אני את פני יכול כל המשפחה כולה בהיכרת ת"ל אותו אותו בהיכרת ולא כל המשפחה כולה בהיכרת.

וכל עבירות שבתורה נפרעין ממנו וכאן ממנו ומכל העולם כולו (שנאמר אלה וכחש וכתוב על כן תאבל הארץ ואימא עד דעביד להו לכולהו לא ס"ד דכתיב מפני אלה אבלה הארץ) וכל עבירות שבתורה מכל העולם לא והכתיב וכשלו איש באחיו איש בעון אחיו מלמד שכל ישראל ערבים זה בזה התם שיש בידם למחות ולא מיחו.

מאי איכא בין רשעים דמשפחתו לרשעים דעלמא בין צדיקים דמשפחתו לצדיקים דעלמא הוא בשאר עבירות בדיניה ורשעים דמשפחה בדין חמור ורשעים דעלמא בדין הקל צדיקי דהכא והכא פטירי נבי שבועה הוא ורשעים דמשפחה כדיניה ורשעים דעלמא בדין חמור וצדיקי דהכא והכא בדין הקל.

מסייע אתה נעשה בעצמך כמוהו. יש גנב במשפחה – לא שאשתו וילדיו הולכים לגנוב איתו יחד. קודם כל מלמדים עליו זכות, ומתוך לימוד הזכות כשהוא בא הביתה עם הגנבה אולי עוזרים לו במשהו – עוזרים לו למכור, או משהו כזה. סיוע הוא יותר מחיפוי אבל לא ממש אותה עבירה בפועל.

אם כן, הרווחנו עוד י-ה-ו-ה. יש את העברייך בעצמו; יש את כל מי שמסייע או מחפה עליו שנקרא בני המשפחה שלו (לא גונבים ממש, אבל מספיק שמסייעים לו – הגיעו לכך כי קודם חיפו עליו, למדו עליו זכות); יש מי שלא מסייע אבל מחפה; מי שלא מסייע או מחפה, אם ישאלו יאמר שהוא רשע – אבל למה אתה לא מוחה? מפחד ממנו, לא בא לי. יש מחפה ויש מי שרק לא מוחה. כעת חובת מחאה נופלת במקום המלכות, בדיוק כפי שהיינו רוצים, כי ענין המחאה קשור למלכות:

י	עברין
ה	מסייע
ו	מחפה
ה	לא-מוחה

העברייך והמסייע הם באותה רמה – "כולה מוכסים" – "תריץ ריעין דלא מתפרשין לעלמין", אפילו שהוא לא ממש עושה אלא רק מסייע. מי שמלמד זכות הוא במדות, ה-ו. מי שלא מלמד זכות, אבל גם לא מוחה, הוא ה תתאה – פגם המלכות. כי מלכות היא מחאה לשם מחאה – שאתה חייב למחות, חובת המחאה.

מחאה – סילוק מהערבות

כמה שוה הביטוי "חובת מחאה"? ביטוי בו הרבי השתמש – על מה הרבי אמר שיש "חובת המחאה"? הרבה דברים, ואחד מהם חוק מיהו יהודי. גם שלמות הארץ, גם פיגוע – יש חובת מחאה. כמה שוה **חובת מחאה**? 470, **עת**, **עת** לעשות להוי' הפרו תורתך". כל פעם שיש "הפרו

עברין, מסייע, מחפה ולא-מוחה

אחרי שהגמרא עשתה חילוק בין עונש העולם הגדול על שבועת שקר לעונש העולם הגדול על כל עבירה אחרת שואלת הגמרא – מה בינו לבין משפחתו לכולי עלמא? כאן המקור בחז"ל בכלל שהמושג דין מתחלק לשלשה – לא לצויי דינים אלא לדריי דינים. על כל דין יש את הדין על עובר העבירה עצמו, הדין שחל על בני המשפחה שלו והדין על כל העולם.

קודם הגמרא הסבירה שבני המשפחה לא רק לא מוחים, אלא שאם אחד מוכס כולם מוכסים ואם אחד גנב כולם גנבים – כי מחפים עליו. יש כאן עוד מושג – יש חובת מחאה ויש חיפוי. אי-מחאה היא עבירה חמורה, אבל אם יותר מזה – אתה מחפה על העברייך – גרוע פי כמה וכמה. כאן במדינה, אפשר רק לא למחות – כבר גרוע ביותר – ואפשר עוד יותר גרוע, לחפות.

מה פירוש לחפות? המפרשים מסבירים שיש בחיפוי גופא צוויי דינים – יש חיפוי שהוא לימוד זכות על העברייך, מלמד זכות על המדינה, ובכך לא רק שאתה לא מוחה אלא אתה מחפה, אוי ואבוי; ויש עוד יותר גרוע, שגם נקרא חיפוי – שמתוך שאתה מלמד זכות, בדרך הטבע אתה משתף פעולה במעשה. האחרונים מסבירים שבדרך הטבע – כתוב שכולם מוכסים, ולא רק שכולם מחפים. אם אתה מחפה, מלמד זכות, אתה בעצמך מגיע לאותו דבר, לסייע לעבירה בפועל. יש אחרונים שמסבירים כך לישב את לשון הגמרא – שקודם אתה רק מחפה, מלמד זכות על העברייך, ואחר כך מתוך החיפוי אתה מתחיל לעשות מה שהוא עושה, שאתה ממש נעשה מוכס או גנב¹⁰.

אבל לענ"ד אפשר להסביר קצת יותר בעדינות, וכך להרויח עוד מדרגה – שיש חיפוי שהוא לימוד זכות ויש סיוע. אצל האחרונים אם אתה

¹⁰ ראה הקדמת שו"ת באר צבי ובדברי יואל פרשת אמור עמ' קפט.

ל) לא סלקת את עצמך מהערבות, פעולה שעושה טובה גם לך וגם לעברייך ובעצם לכל עם ישראל).

"עד היכן תוכחה?"

חיוב מחאה כשיודע שלא יועיל נוגע בפרט לדעת הרמב"ם, שחובת מחאה היא-היא קיום מצות תוכחה, ולגבי תוכחה נאמר שיש מצוה להוכיח גם כאשר אין דבריו נשמעים. ביחס ל"אין בידך למחות", מה אם יש לך ספק אם יש בידך למחות? "יש בידך למחות" היינו שיש לך בחינת מלך, שאתה יכול להשפיע. אגב, בכל הלכות דעות לרמב"ם הכי מסובכות ומרובות פירושים הן הלכות תוכחה – כל המפרשים דנים באריכות עצומה. אבל יש בהחלט פעמים שאתה חייב להוכיח גם כשאינו שומע.

יש גם בכך דריי דינים – מחלוקת רב, שמואל ורבי יוחנן עד כמה חובת מחאה¹⁷. "אפילו מאה פעמים", עד כמה? רב אומר "עד הכאה", שמואל אומר "עד קללה" ורבי יוחנן אומר "עד זניפה". באו"ח סימן קנו"א אדמו"ר הזקן פוסק כרמב"ם – נגד כללי הגמרא, שלכאורה הלכה כרבי יוחנן, אם כי יש ביאור הגר"א שכאשר רב ושמואל נגד רבי יוחנן אין כלל זה (חידוש של הגר"א, בדרך כלל גם במחלוקות משולשות שלהם פוסקים כרבי יוחנן) – ואכן בהלכות יום כיפור אדמו"ר הזקן פוסק כמותו, "עד זניפה". אבל בהלכות דרך ארץ, קנו, שגם מביא הלכות

¹⁷ ערכין טז, ב:

עד היכן תוכחה רב אומר עד הכאה ושמואל אומר עד קללה ורבי יוחנן אומר עד זניפה כותב רבי אליעזר אומר עד הכאה רבי יהושע אומר עד קללה בן עזאי אומר עד זניפה אומר רב נחמן בר יצחק ושלשתן מקרא אחד דרשו ויהר אף שאול ביהונתן ויאמר לו בן נעות המרדות וכתוב ויטל שאול את החנית עליו להכותו.

¹⁸ קנו, ז.

תורתך" יש "עת לעשות להוי" – עת היינו חובת מחאה.

חובת מחאה היא אפילו שהעברייך לא ישמע בקולך בכלל, כך כתוב בשו"ע. אדמו"ר הזקן פוסק בהלכות יום כיפור¹⁸ שגם כאשר אתה יודע שהוא לא ישמע יש חובת מחאה. אם אתה מוחה והוא לא שומע, מה הרווחת? מה הוא הרויח? כתוב בהלכה – משהו פשוט, אבל הוא חידוש, כי לא כולם כותבים אותו דבר – שכאשר אתה מוחה הצלחת לסלק את עצמך מהערבות.

עוד פעם, יש חובת מחאה – בגימטריא עת, "עת לעשות להוי" הפרו תורתך" – ומה הרווחת בה? שסלקת את עצמך מהערבות. אתה הרווחת שלא תענש על הערבות, האם הוא גם הרויח משהו? דין ערבי דערבי, שתיכף נגיע אליו. גם בלי ערבי דערבי, אם אתה לא מוחה אתה נענש על העבירה שלו. ברגע שאתה מסלק את עצמך מהערבות אתה לא תענש, ובכך אתה מיקל על העונש שלו. אם אתה היית נענש על כך שאינך מוחה הוא היה נענש עוד יותר, כי אתה נענש עוד יותר. ברגע שאתה מסלק את עצמך מהערבות אתה לא נענש וממילא הוא נענש פחות.

מתוך ש"כל ישראל ערביין זה בזה", ואנחנו גוף אחד, חברים, יש לפעמים עשית טובה לשני בהסתלקות – אחד שלא מסתלק כי דואג לעצמו, אלא רוצה לעשות טובה לעברייך בכך שהוא מוחה. כתוב בספרים שצדיק אמתי מוחה, אפילו שיודע שלא ישמע, ובמחאה כבר עושה לו טובה – בכך שהוא מסלק את עצמו, מפרק את החבילה. לפעמים פירוק החבילה, השותפות, עושה טובה לשניהם – שייך לפרק "השותפיין" במסכת בבא בתרא.

[אם צריך למחות גם כשאינך משפיע, איך יש מציאות ש"אין בידך למחות"?] אם "אין בידך למחות" אתה לא נתפס על אותה עבירה אבל אתה עדיין קשור עם אותו עברייך מטעם ערבות

¹⁹ או"ח תרה, ה.

דינייה, דין חמור ודין הקל

בכל אופן, הגמרא אומר שיש דריי דינים. דריי דינים היינו דין העבריין עצמו, דין בני משפחתו שמחפים עליו ודין כל העולם כולו שלא מוחים. מה ההבדל בין כל עבירה שבתורה לבין שבועת שקר? מה ההבדל בין רשעים לצדיקים? לגבי כל עבירה שבעולם הוא – העבריין עצמו – בדינייה, משפחתו (המחפים עליו) בדין חמור, וכולי עלמא שלא מחו בדין הקל. שלשת אלה נידונים, וצדיקי (או אלה שלא היה בידם למחות או כאלה שמיחו ולא עזר) פטירי, לא מגיע להם שום עונש. בכל עבירה שבעולם יש דריי דינים – הדין שלו עצמו, הדין של המחפים (דין חמור, אבל לא חמור כמו הדין שלו – יש מי שכותב שלדין שלו קוראים 'דין חמור מאד') והדין של מי שיש בידו למחות ולא מיחה שהוא דין קל.

החידוש הוא שאף על פי שהיה משמע קודם שכל בני משפחתו מחפים, רואים לפי המפרשים שיתכנו בני משפחתו שהם צדיקי – שמיחו ולא עזר. מה הדוגמה העיקרית של מי שמיחה בתוך המשפחה? יונתן ושאל – זו הדוגמה שהגמרא מביאה. יונתן מיחה נגד שאול שרצה להרוג את דוד, עד כדי מה? כל השלשה – את כולם לומדים מיונתן, "עד הכאה", "עד קללה" ו"עד נזיפה". את כל הסוגיא הזו לומדים מיונתן.

בכל אופן, אני לומד מכאן שיש משפחה של "צדיקי", שבכל עבירה שבעולם פטירי, אבל בשבועה לא ככה. בשבועה רשיעי – כלומר, אלה שמחפים או שלא מוחים – הוא ובני משפחתו (המחפים) בדינייה, דין חמור מאד; וכל העולם בדין חמור; וצדיקי – בין משפחתו בין עלמא – בדין הקל. כולם מקבלים עונש. זהו סיכום הסוגיא.

קודם כל, למה אדמו"ר הזקן הביא בתניא מסוגיא זו? מה הוא רצה? אמרנו שהענין של "יש בידו למחות ולא מיחה" חוזר הרבה פעמים בש"ס, אבל הדגיש שהביא משבועות פ"ו כי כאן יש ראייה שנקרא רשע. לא כתובות המלים "נקרא

תוכחה – שם הוא פשוט מביא את הרמב"ם, שמשום מה, כולם שואלים עליו, פוסק כרב ש"עד הכאה".

הגהות מימוניות אומר שכנראה על פי מדרש, שאומר שצריך ללכת בדרך הנביאים – כאן יש ווארט בו מלך ונביא הולכים יחד – והנביאים היו מוכיחים את העם עד כדי הכאה. יש מדרש שצריך ללמוד מהנביאים שצריך להוכיח עד כדי הכאה, ויתכן שהרמב"ם מסתמך עליו וכך פסק נגד הכלל.

לכסף משנה יש ווארט – שהלחם משנה והמשנה למלך לא מסכימים איתו – שאחר כך הגמרא אומרת שכמו שיש מחלוקת בין האמוראים החשובים אותה מחלוקת גופא היא בין תנאים, רבי אליעזר אומר "עד הכאה", רבי יהושע אומר "עד קללה" ובן עזאי אומר "עד נזיפה". אומר הכסף משנה שאצל התנאים בן עזאי במקום רבי אליעזר ורבי יהושע בטל, לכן "דל מכאן", והיות שרבי יוחנן כבן עזאי גם מוציאים אותו, ואז נשארים רב ושמואל והדין כאן הוא איסורי והלכה כרב, שיוצא כדעת רבי אליעזר. מקשים על הכסף משנה, שאם פסלת את בן עזאי תפסול גם את רבי אליעזר, שהוא שמותי, ותפסוק כרבי יהושע. בכל אופן, משהו נחמד. הכי פלא שאדמו"ר הזקן, בעל ההילולא של היום, פוסק במקום אחד כמו רב ובמקום שני כמו רבי יוחנן. צריך עיון.

בכל אופן, אמרנו את כל זה כי אף על פי שהיה אפשר לשמוע שרק כאשר המחאה משפיעה – כמלכות ש"יש בידה למחות" – צריך למחות, אבל יש מחאה גם כשלא מועיל. זהו הבדל אפשרי בין מחאה לתוכחה – שמחאה רק כאשר יש בידך, אבל "הוכח תוכיח" אפילו מאה פעמים, עד הכאה. אם מחאה אינה כתוכחה אני מבין כאן את ההבדל.

מפרש כיהודה, שהוא ה"אחד", הראשון, המלך. איך אני יודע שיש לא רק צוויי דינים אלא דריי דינים? לא רק "דן ידין" אלא גם "יהי דן" – "דן ידין... יהי דן נחש" ("דן נחש" ר"ת דן). המלה דין מופיעה שלש פעמים בברכה, דריי דינים. "דן ידין... דן נחש" שוה 540, י"פ דן – שלמות של דן, שהוא דן מלא, דלת נון! תופעה פלאית רק אצל דן, שבמילוי הוא שוה י"פ עצמו. בכל אופן, הדן המפורש הוא שלשה – דריי דינים. הדין המקורי בגבורה, הדין החמור שתחתיו בהוד והדין השלישי-הקל במלכות. ככה כתוב בקבלה, שיש באמת שלשה מקומות של מדת הדין – גבורה-הוד-מלכות. [על מה הרב מוחה?] יש לך משקה? לחיים לחיים.

ו. פרצוף פירושי "כל ישראל ערבין זה בזה"

חובת מחאה יוצאת מ"וכשלו איש [בעון] אחירו", "מכאן שכל ישראל ערבין זה בזה". נסיים בעוד פרצוף^ט:

בטול הערבות בפרישה מדרכי ציבור (קרח)

יש כמה פסוקים שהאחרונים מביאים בנושא של "כל ישראל ערבין זה בזה" יחד עם חובת מחאה. אחד מהם הוא לגבי קרח. מה משה רבינו אמר לה? "האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצף". משה רבינו לא יודע ללמוד! הוא לא יודע שמי שיש בידו למחות ולא מיחה נתפס, שהוא חייב ו"כל ישראל ערבים זה בזה"? איך משה רבינו אומר "האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצף"? ודאי ככה! זהו דין ערבות – איש אחד חוטא וה' כועס על כולם. זהו החוש של דן, חשים, החוש של חדש טבת, כעס. מתי ה' כועס?

רשע", אבל בסוגיא הזו רשיעי היינו מי שהיה בידו למחות ולא מיחה. מכאן הוא מביא ראייה שנקרא רשע.

שלש מדרגות הדין – גבורה-הוד-מלכות

אם יש שלשה, דריי דינים, איך נכוון אותם כאן? דיניה, משפחתו וכולי עלמא. חוזר כאן לעיקר חובת מצות מחאה. הדין של כולי עלמא הוא ודאי דינא דמלכותא – הוא נקרא דין קל. קודם כל, עוד הקדמה: אם יש בגמרא ביטוי דין חמור ודין קל, בלשון הזהר אומרים דינא קשיא ודינא רפיא. הנה, ברוך ה', יש לנו מקור לזהר – אנחנו מכירים רק את הזהר, לא מכירים את הגמרא. בזהר אנחנו יודעים שיש דינא קשיא ודינא רפיא, וכך בדיוק כתוב כאן – דין חמור ודין קל. נראה כמה טוב הולך יחד: **דין חמור דין קל שוה 512, נושא הפכים, ד"פ בינוני, ח"פ דין**. חוץ משניהם יש עוד דין אחד, דיניה, הדין המקורי שלו. הביטוי 'דין חמור מאד' הוא המצאה של אחרון, אבל בלשון הגמרא הוא דין סתם. יש דין, למטה ממנו דין חמור ולמטה ממנו דין קל. אם **חמור-קל** עולה ו"פ דין – ששה צירופי המלה **דין**, כל התודעה של חמור לעומת קל היא ראש של דין **וחמור-קל** היינו כל ששת צירופי המלה **דין**. יחד עם המלים **דין (חמור) ודין (קל)**, ועם הדין הנוסף, יש ט"פ דין – דין הוא רבוע (של ח) וגם ט הוא רבוע (של ג), אז ט"פ דין גם צריך להיות רבוע, **כד** ברבוע, היום **כד** טבת, **כד** בתי דינין. שוב, **דין, דין חמור, דין קל = ט פעמים דין = כד** ברבוע.

כאשר כתוב "דינא דמלכותא דינא" הפירוש הוא שהמלכות מקבלת מדינא קשיא – מה שהמלכות נבנית מכח המחאה – ולמלכות עצמה יש כח להמתיק את הדין החמור ולהפוך אותו לדין קל, דינא רפיא. "דן ידין" היינו דין-דין, רומז ל"דינא דמלכותא דינא" – מדינא קשיא לדינא רפיא. "דן ידין עמו כאחד שבטי ישראל" – לא אמרנו, אבל כולנו ודאי יודעים, שרשי

^ט רוב הפירושים הבאים לקמן לוקטו בלקט 'כפתור ופרח' (שבועות לט, א) במהדורת מתיבתא וצוטטו משם.

בגדר "רשעים מלאים חרטות" – אין לו שום חרטה על מה שהוא עשה. אם לומדים טוב את אותם אחרונים שמסבירים זאת, יוצא שהערבות על עבירות – הקשר – נעשה מכח שלרשע בעצמו יש טפת חרטה. במקום הזה, שהוא קצת מתחרט על העבירה שלו, הוא נפגש עם שאר הנשמות עם ישראל. דווקא העובדה שיש לו קצת חרטה עושה לו קישור עם שאר הנשמות, שעושה את שאר הנשמות אחראיות עליו – אם הן לא מוחות הן נענשות. אבל ברגע שאין לו חרטה הוא מתנתק מהצבור, ומי שמתנתק מהצבור – איך שלא יהיה – שבר את הערבות והצבור לא נענש.

בקרח הפרשה מתחילה "ויקח קרח", והתרגום "ואתפלג" – הוא נחלק מהצבור. מפרשים שהמלה "ויקח קרח" מלמדת שהוא פרש מהצבור, התחלק מהצבור. יש עוד משהו – מהי עדת קרח? שיין לפסוק הראשון של ספר תהלים. מי היא עדת קרח? "מושב לצים", כמו הכנסת... גם הם לא מתחרטים. כתוב שגדר של לץ הוא אחד שלא מתחרט – ווארט יפה שהאחרונים אומרים. הגדר של לץ הוא שלץ לא מתחרט. מישהו זוכר ווארט חסידי, שיש גם לץ חסידי שלא מתחרט? [לץ בגימטריא 120, חברי כנסת]. שאנחנו נהיה ה-ץ של הכנסת – שיהיו לנו תשעים מקומות שם...

בכל אופן, הגדר של לץ שלא מתחרט. יש ווארט חסידי שהיה אחד מגדולי החסידים שהגיע לגיל לץ שלו והולך לעזוב את העולם. כמו כל יהודי טוב, קרה למישהו שיאמר איתו וידוי. הוא אמר "אשמנו", התחיל להתחרט ולבכות כל ה"אשמנו" שלו, וכך הלאה. ב"לצנו" אמר שלא מתחרט – על מי התלוצצתי בחיים?

אינו בכלל הערבות. וזה שאמר האיש אחד יחמא וכו', מחמת שקרח ועדתו חמאו בליצנות, כדאיתא במדרש, ולא היו להם הרהורי תשובה, ממילא לא נכללו בכלל ישראל ולא שייכא בהם הערות.

כשאיש אחד חוטא הוא כועס על כולם, אם הם לא מוחים. משה רבינו לא יודע מה כתוב בתורה שלו? ! ככה שואלים האחרונים.

מה התירוץ? בפשטות אפשר לומר שאכן משה רבינו מיחה בקרח ועדתו בכל תוקף ובכך הוציא את הכלל ידי חובת המחאה. אבל יש מן האחרונים שמתרצים שברגע שמישהו בחטא שלו מוציא את עצמו מהכלל הוא עצמו בטל את הערבות. כל מי שפורש מן הצבור – יכול להיות אחד שחוטא חטאים חמורים ביותר, אבל לא פורש מהצבור, אז יש עדיין ערבות, אבל מי שפורש מהצבור – בטל את הערבות. ככה יש מסבירים.²

בטל הערבות ללץ שאינו מתחרט

יש מי שאומר³ באותו הקשר שעוד אחד שמבטל את הערבות הוא מי שבעברה שלו אינו

² תורת מהרי"ץ קרח:

כתיב האיש אחד וכו' ועל כל העדה וכו'. והקשו המפרשים הרי כל ישראל ערבים זה בזה. ונראה דהא דאמרינן שכל ישראל ערבים זה לזה, היינו דווקא אם הם באחדות גמורה, ואחד נושא בעול עם חברו, אבל אם מישהו פורש מדרכי הציבור ונפרד מעליהם שוב בטלה ממנו הערבות, והכא כתיב ויקח קרח ותרגמו ואתפליג קרח, שנחלק מעל אחיו בני ישראל, ממילא נתבטלה ממנו הערבות והאחריות על מעשיו, על כן התפלל משה האיש אחד יחמא, אם חמא איש יחיד ומבודד, הכי תקצוף גם על כל העדה.

³ תורת חיים קרח:

כתיב האיש אחד וכו' ועל כל העדה וכו' והקשו המפרשים הרי כל ישראל ערבים זה בזה. ונראה ליישב דמעם שכל ישראל ערבים לפי שפושעי ישראל מלאים חרטות ומהרהרים בתשובה תיכף אחרי החטא, ובשעת החטא נכללים בכללות ישראל ואז תחול הערבות, מש"א מי שחמא בליצנות חיו דאין לו הרהור תשובה על זה, כי ובעיניו לא חמא כלום. וכן הכתוב אומר ולצת לכרך תשא, פירוש

הוא מסביר שלפי הכלל ש"כל ישראל ערבין זה בזה", וברגע שאדם אחד חטא ומביא קרבן – כשהוא חטא כולם חטאו, כי לא מחו בו, ובעצם קרבן יחיד הוא בשביל כולם. אם הוא עושה תשובה שלמה הקב"ה סולח לו, וכדי לסלוח לו בשלמות הוא חייב לסלוח לכולם – אחרת יש לו עדיין פגם, שבגללו מישהו אחר נענש. אז הוא אומר משהו שקשור לכח התשובה – שאם אדם עושה תשובה אמתית הוא מכפר גם על עצמו וממילא גם על כל אלה שלא מחו בו. פלא, למה? הרי הוא חטא – הוא יכול לכפר על עצמו. אבל בכך שהם לא מיחו בו הם עשו חטא – איך התשובה שלו והקרבן שלו מכפרים על החטא שלהם? הוא מסביר שכדי שהוא יהיה נקי, שלא יהיה גרמא בניזקין למישהו אחר, אם מקבלים בשלמות את התשובה שלו חייבים לכפר על כולם. כך מסביר מה שכתוב בחז"ל שאם מישהו עושה תשובה מוחלין לכל העולם – מוחלים לכולם על כך שלא מיחו בו. זה רק אם אתה עושה תשובה טובה, תשובה רצינית.

אחר כך הוא מביא את הדין של ערבי דערבי. מהו דין ערבי דערבי? ערבי דערבי היינו מה שהוא היה נענש אם הם נענשים, כי הוא ערב לערבות שלהם. לענינו מהו ערבי דערבי? כמו היום. מי שלא היה פה בהתחלה, אמרנו שכל הדברים האלה הם בהקשר למה שהיה אתמול בלילה והיום. ערבי דערבי הוא שלא רק שאני ערב על העברייני, שכאן הוא מדינת ישראל – לא הערכים, יש באמת מי שמתבלבל בין "כל ישראל ערבים" לערכים... [הרב התבלבל]. זו בחינת פורים, "עד דלא ידע". חלק מחובת מחאה, מדין ערבי דערבי, הוא למחות על מי שהיה יכול למחות ולא מיחה – אני חייב בכך.

מי אמור לשמור את התורה בכלל? מדברים על דין תורה – חובת מחאה היא דין תורה, אז ממי שלא שומר תורה איני מצפה שימחה, בתמיה. ממי ששומר תורה אני מצפה שימחה, ואם הוא לא מוחה – אני גם חייב למחות בו. עד עכשיו דברנו על הסוס – המדינה – אבל כעת לא

רק על מתנגדים, על זה אני לא מתחרט. רואים מהסיפור הזה שלץ לא מתחרט... כמו שכתוב בנגלה. אחד האחרונים כותב שקרח הוא לץ, ולכן לא מתחרט ובכך פרש מהצבור – הכל לתרץ את דברי משה "האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצף".

כפרה על הערבים (וערבי דערבי) לשב באמת

יש עוד ווארט יפה שמישהו אומר²²: כתוב בתחלת חומש ויקרא, בקרבנות, "אדם כי יקריב מכם קרבן להוי"ו". הפנים יפות, בעל המקנה, חבר של בעל ההילולא, מקשה את הקושיא הזו – קושיא פשוטה, שמתחיל "אדם", לשון יחיד, ו"מכם" הוא לשון רבים. לפי דקדוק לכאורה אין פה שום קושיא, אבל הוא מקשה ש"אדם" לשון יחיד ו"מכם" לשון רבים.

²² פנים יפות ויקרא א, ב.

אדם כי יקריב מכם וגו', הא דהתחיל בלשון יחיד והדר כתיב מכם לשון רבים, כבר פירוש מהר"ם אלשיך מפני שכל ישראל ערבים זה בזה, וכשאיש אחד חוטא יש לכולם חלק בחטא וחסד הש"י הוא כשהיחיד מביא קרבן מכפר על כולן ע"ש, והוא בענין שפירוש אמור' הגאון ז"ל בהא דאיתא במס' יומא [פו ע"ב] היה ר"מ אומר גדולה תשובה שבשביל יחיד שעשה תשובה מוחלין לכל העולם שנאמר [הושע יד, ה] ארפא משוכתם אוהבם נדבה כי שב אפי ממנו. והענין הוא שמכפרין על כל העולם את הערבות, אעפ"י שלא היה התשובה אלא בחוטא עצמו אפ"ה חסדו יתברך מוחל לכולם, והטעם בזה שאיתא במס' סוטה [לז ע"ב] דהוי ערבי דערב, דהיינו שכל אדם קיבל עליו ערבות שקיימו כל ישראל את הערבות בשבילו, נמצא אם לא היו מוחלין לכל העולם היה נשאר עליו חיוב ערבי דערבי, וכיון שהוא שב בתשובה שלימה נתרצה לו הש"ת ממילא מוחל לכולם, כדי שלא יהיה עליו חיוב משום ערבי דערבי, והיינו דכתיב כי שב אפי ממנו ממילא ארפא משוכתם של כולם.

אהבת ישראל – לא תעשה עברות בכלל, מדין ערבות. למה? הוא מסביר למה אדם קצת פקח חוטא – גם אחד שמאמין, ומאמין שיקבל על זה את הדין, למה הוא חוטא? אחד אוכל טרף לתיאבון, יודע שיקבל על זה את הדין, אבל עושה חושבים שההנאה של הרגע עדיפה לי. מקבל את הדין – ירביצו לי, לא משנה, אבל כרגע אני רוצה הנאה זו והיא יותר חשובה לי מכך שירביצו לי. אבל מי שלא מיחה לא נהנה, הוא רק יקבל מכות – ואם אתה אוהב יהודים אתה יכול לעשות את החשבון שלך, אם הוא לפחות היה נהנה מילא, אבל שהם יחטפו מכות בלי להנות זה לא. זו התבוננות – סוג של התבוננות חסידית. [לכן חוה נתנה לאדם מפרי עץ הדעת...] לכן, רק מתוך אהבת ישראל לא תחטא אף פעם. זו התבוננות אף פעם לא לחטוא – שמילא אתה יכול לעשות חישוב של מכות כנגד הנאה, אבל לא נוגע למישהו אחר. אם כן, יש כאן מגוון יפה של פירושים.

מרובה מדה טובה

יש כמה וכמה אחרונים שאומרים "מרובה מדה טובה". אחרי כל הסוגיא, כל המחאה היא שבמקרים מסוימים – כחלק מבנין המלכות – אדם נכנס לקטנות מוחין, רק שתהיה קטנות ב'. כל המחאה, כל הדינים, כל הבינוני בעצם – הכל קטנות מוחין. זו נפילה. איך הוא מפרש בחינוך קטן את הפסוק "שבע יפול צדיק וקם"? שצדיק נופל להיות בינוני, סימן שבינוני הוא נפילה – יחסית לצדיק הוא נפילה, כי זו קטנות מוחין, "דן ידין". אבל הוא ה'עמך', ה'הרש'. יש מי שאומר⁷² שאם יש ערבות לענין עונש, מכאן אני יכול להבין על אחת כמה וכמה שכל

מדברים על הסוס. אולי באמת אלה ה"עקבי סוס" – המפלגות הדתיות, מהבית היהודי ועד האגודה, דגל התורה. [הרב הראה בידים מי למעלה ומי למטה.] או בכיוון ההפוך... מי שהיה אמור למחות ולא מיחה – אני צריך למחות נגדו. [בימים האחרונים של הלל ליברמן הוא הלך למחות על אלה שלא מחו.] זו המשמעות של ערבי דערבי היום – שצריך למחות נגד מי שלא מיחה, שמי שאולי היה קצת ביכולתו כן למחות.

לא לחטוא מחמת הדאגה לערבות שאר ישראל

בכל אופן, יש מי שאומר – כנראה הכתב סופר⁷³ – עוד משהו: יש מי שאומר שאם יש לך

⁷² על ויקרא יט, יז:

הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא. עיין רמב"ן, ונ"ל עפ"י שאמרתי במק"א במאמר הלל לגר מה דעלך סני לחברך לא תעביד ואידך פירושא וכו' [שבת לא.], ע"פ הכלל שבידינו אין אדם חוטא ולא לו [ב"מ ה:], אלא בודאי חוטא להנאת גופו או לחמדת ממון וכדומה. והנה אם אחד מישראל חוטא כולם ערבים ונענשים על ידו, ולחבירו לא היה הנאה כלל במה שחטא הוא ונהנה. ואם יחשוב החוטא אל לבו קודם שיחטא כי הוא חוטא להנאת עצמו ויקבל עונש, אבל רוצה בהנאה שיש לו עתה ואינו חש לעונש הבא עליו ושוקל הנאתו כעת לעונש הבא, אבל אלו בני ישראל שיענשו עברו לא היה להם שום הנאה ויענשו מ"מ, ואם אוהב את רעיו וחבריו כמותו לא יעשה עבירה כלל, כי גם הוא לא יעשה עבירה ויקבל עונש מבלי שיהנה מעבירה בשעת עשיתו אותה. וזה דאמר הלל לגר כלל גדול בתורה, מה דעלך סני לחברך לא תעביד, וממילא אם יחשוב תמיד כל זה יהיה שמור וגדור מעבירה ולא יעשנה. אבל איך לשמור התורה ומה המה המצות פירושא הוא זיל גמור. וזה כונת ר"ע [ירושלמי נדרים מ, ד] ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה, כהנ"ל ובמק"א הארכת. וז"ש הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא, דהיינו שזה יהיה תוכחתך שתשים

על לבו שלא יחטא למען לא ישא אח"כ החטא עליו בלי שום הנאה, וק"ל.

⁷³ אכן ישראל על הפטרת פרשת פרה:

איש", כל אחד ואחד שהוא איש, הוא "ישראל", הוא הכלל. כל פרט הוא הכלל, כל איש ישראל – כל מה שהוא עושה הוא משפיע לכל עם ישראל. לפני שעושים מצוה או שאומרים בפה מלא או שמכוונים "בשם כל ישראל" – המצוה היא בשם כל ישראל, כדי להמשיך לכל עם ישראל. יש מי שמסביר¹² שכמו שיהודה ערב לבנימין, כך מי שתקן תפלת ערבית הוא יעקב אבינו,

מי שעושה מצוה מזכה את עצמו ואת כל הערבים שלו. צדיק הוא גדלות, פנים, שעושה מצוה אך ורק כדי לזכות את כולם. הוא מביא את הדוגמה ש"כל העולם כולו ניזון בשביל חנינא בני וחנינא בני די לו בקב חרובין וכו'" – הוא מכוון במצוה לא לקבל הנאה, אלא שהמצוה שלי היא בשביל הערבות, שאם אני עשיתי מצוה כולם עשו מצוה. יש מי¹³ שמביא בענין את הפסוק "אתם נצבים היום וגו' ראשיכם וגו' כל איש ישראל" – ש"כל

האמת אתך שאתה נקי וצדיק ונמלט כל העיר בבור כפיד, וכן דרשו חז"ל (יומא לח ע"ב) בשביל צדיק אחד העולם עומד, שנאמר (משלי י, כה) וצדיק יסוד עולם, שהרי מדה טובה מרובה על מדת פורענות.

¹² תפארת שלמה ויגש ד"ה "ואת יהודה שלח":

דהנה כבר נודע (שבועות לט, א) כי כל ישראל ערבים זה בזה. ושורש ענין הערבות נלמד מיהודה במש"א (בראשית מד, לב) כי עבדך ערב את הנער. כי לכאורה איך שייך ערבות במה שאין בידו לפרוע ומה היה יכול לפרוע בעד בנימין אחיו. אך זה הוא שורש העבדות האמיתי שיהיה כאו"א ערב בעד אחיו בתורתו ותפלתו ומעש"ש שלו להמשיך עליו כ"ט אע"ג דלא מטי הנאה לידו גמר ומשעבד נפשיה. כמ"ש (בזמירות שב"ק) ויזכו לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצות על ישראל שלום. פי' שהעוסק בתורה ובמצות יהיה כדי להמשיך על ישראל זולתו שלום ולא לעצמו. וזה הענין שאומרים בשם כל ישראל. והנה זה הענין היה מאז בתחלת הגלות הראשון שהוצרך בנימין תחלה בע"כ לירד למצרים ויהודה נעשה ערב בעדו. וזהו מרמז ג"כ על גלות (החיל) הזה שהוא גלות יהודה ובנימין. ואמנם עיקר הגלות הוא לבנימין ויהודה הוא רק מבחי' הערבות וכמבואר זה בסה"ק כי גם בזמן הזה מי שהוא משבט יהודה אין עליו הגלות כ"כ כי הוא רק מבחי' ערב ולא יפרע מן הערב. ועיקר הגלות הוא לשבט בנימין ולכך נקרא (בראשית לה, יח) בן אוני כי בו הגלות והוא רומז על בחי' מלכות יסו"ג כיל"ח ולכך הוא צריך לגאולה תחלה ולכך (מלאכי ג, כג) הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בא יום

וכמו שכל ישראל ערבים זה לזה, ואם אחד חוטא לא רק שמקלקל עצמו אלא גם כן מקלקל לאחרים, כל שכן להיפוך כשאחד עושה מצות ומעשים טובים, הרי הוא מזכה לאחרים, וזהו כל הענין שנתן הקב"ה דין ערבות לחייב אחרים, משום שהקב"ה רצה להיפוך, שגם אחד העושה הטוב יזכה לאחרים, כמו שאמרו בגמרא כל העולם ניזון בשביל חנינא בני, ולכן הוכרח הקב"ה לעשות ישראל לחטיבה אחת. וזהו גם כן מה דאמרו חז"ל כל העושה מצוה אחת יכול להכריע את כל העולם לכף זכות, כי כלל ישראל כולם נידונים לגוף אחד, וכן מבואר להדיא במדרש תנחומא כלכם ערבים זה בזה, אפילו צדיק אחד ביניכם כולכם עומדים בזכותו, ולא אתם בלבד אלא אפילו צדיק אחד ביניכם כל עולם כולו עומד בזכותו, שנאמר וצדיק יסוד עולם.

¹³ רבינו בחיי דברים כט, ט:

כל איש ישראל. דקדקו חז"ל מכאן שכל ישראל נתפסים בעוון איש אחד, וראיה לזה עכן שמעל בחרם ואמר הקב"ה ליהושע הטא ישראל (יהושע ו, יא), וכל ישראל נתפסו בעוונתו, וזהו לשון כל איש ישראל כלומר כל ישראל נתפסים בעוון איש אחד, וזהו שכתוב (ויקרא כו, לו) וכשלו איש באחיו, ודרשו חז"ל (סנהדרין כז ע"ב) בעוון אחיו, ללמדך שכל ישראל ערבים זה בזה. ואם בפורענות מצינו שהרבים נתפסים בעוון היחיד, כל שכן שהרבים נושעים בזכות היחיד, וכן אמר אליפז לאיוב ימלט אי נקי (איוב כב, לו), כלומר נקי אחד ימלט כל האי, ואם

"נעשה" ואחר כך "נעשה ונשמע". מפרשים – איך כולנו "נעשה"? הרי יש מצוות כהונה, יש מצוות שרק מלכים מקיימים וכו'. איך כל העם אומר "נעשה"? כאשר יש "כל העם יחדו" אנחנו שיעור קומה אחד, כל אחד הוא אבר אחד בגוף, וכשכל אחד עושה את המצוה שלו – הכהן את שלו והמלך את שלו – נקרא שכולם עשו, "כל העם יחדו נעשה". אבל יש מצב שאיני יכול לקיים את כל המצוות בעצמי, ואז במקום הקיום אני לומד אותן – "כל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת" – ועל כך כתוב "נעשה ונשמע", אם איני יכול לעשות אני יכול לשמוע- להבין, ללמוד. פירוש חדש של "נעשה ונשמע". יש ראש של "נעשה ונשמע" ויש ראש רק של "נעשה". רק "נעשה" יש כאשר אנחנו "כל העם יחדו" – כשאנחנו אחד.

הבחיר שבאבות. מה פירוש "תפלת ערבית רשות"? אי אפשר לדרוש מאדם כחובה לעשות מאה אחוז אלטרואיסטי, מאה אחוז בשביל הכלל ולא בשבילך. הבעל שם טוב אומר שכל תפלה צריכה להיות רק בשביל השכינה, לא בשבילי. עיקר התפלה שהיא רק בשביל הכלל – ו"הלואי יתפלל אדם [כך] כל היום כולו" – הוא תפלת ערבית, לשון ערבות, והיא רשות. זה "כל איש ישראל".

"כל אשר דבר הוי' נעשה" מכח הערבות

יש עוד ווארט¹²: בסוף פרשת משפטים, בתיאור מתן תורה, כתוב שענו כל העם יחדו – קודם

ה' וידוע מסה"ק כי כשיורד אליהו לעוה"ז הוא בבחי' נשמה מבנימין והוא זוכה לנאולה תחלה לפני בא יום ה' כנ"ל. נחזור לעניינינו הנה עיקר בחינת העבודת הוא הערבות בשם כל ישראל ואז הוא בשלימות אין בו אחיזה לסט"א כמ"ש (תהלים קיט, קכב) ערוב עבדך לטוב אל יעשקוני זדים. ר"ל מי שהוא בבחי' ערב ערב עבדך לטוב אזי אל יעשקוני זדים הם הסט"א אין להם שליטה על התורה ומצות שלו כי אין כוונתו לעצמו רק ערב בעד חבירו להמשיך כל טוב עבורו ולא יפרע מן הערב. וז"ש ביהודה (דברים לג, ז) שמע ה' קול יהודה כאשר הוא רק בבחי' ערב תשמע קולו מהרה כי ואל עמו תביאנו. ר"ל ההשפעות תומצ"צ שלו הוא אל עמו תביאנו לא לעצמו כי אך תפלתו היא בעד עמו כנ"ל. וזה הוא הענין ששלח יעקב את יהודה להורות לפניו לתקן לו בית תלמוד. היינו שיהיה בחי' הבית תלמוד בתו"מ על אופן בחי' הערבות של יהודה. וזהו (בראשית כח, יא, ברש"י) שיעקב תיקן תפלת ערבית. היינו תפלת הערבות להתפלל בעד ישראל חבירו ולשעבד נפשו בערבות להמשיך לו כ"מ. ועל בחי' הזאת של יהודה צוה לתקן יסוד ושורש של בית תלמוד לפניו כנ"ל.

¹² משך חכמה שמות יט, ח :

ויש לכה"ג ויש למלך או לסנהדרין ויש למי שיש לו קרקע ובית, רק בכלל ישראל צריכה התורה להתקיים וכל ישראל ערבין זה לזה (שבועות לט סע"א) ובקיומם כולן מקבלין שכר, ואתן צאן מרעיתי אדם אתם (יהוקאל סי' לד), שכל האומה הישראלית הוא אדם אחד, יש אשר הוא כלב [כמו שאמרו (ע') איכה רבה פתיחה טז] צדיקים לבן של ישראל ויש כראש, ויש כעין והוא שנמצא ראשי העדה (במדבר לא, כו) עיני העדה (שם טו, כד), וכל אחד צריך לקיים מצוה התלויה בו ובכללותם הוא אדם שלם, לכן על מצות שאין לקיימם צריך ללמוד, דכל העוסק בתורה חטאת כאילו הקריב כו' (מנחות קז) או להחזיק לומדי תורה, לכן להלן (כד, ז) ענו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע יש מהם שנעשה מה ששייך אצלנו ויש שנשמע שנלמד ונבין פנימותם והלכותיהם וחקותיהם, אבל כאן ענו כל העם יחדו כל אשר דבר ה' נעשה, שבכללות העם כאחד כולם יחדיו יעשו כל אשר דבר ה' וכל אחד יעשה השייך לו ודו"ק.

ויענו כל העם יחדיו ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה – הנה מצות התורה יש אשר לכהנים ויש אשר ללויים

עשינו כאן פרצוף מבינה עד מלכות – אחר כך יסדרו – בפירושים שקשורים לערכות. הווארט החדש כאן היה שבכל הדינים של מחאה וערכות יש "מרוכה מדה טובה" – יש גם גדלות מוחין של ערכות, שהיא השפעה לכנסת ישראל אך טוב וחסד.

מחאה וקריאה לפעולות תגמול של הצבא

לחיים לחיים. שיהיה סימן טוב ומזל טוב, שבזכות השמחות נזכה גם ל"שמח צדיק כי חזה נקם פעמיו ירחץ בדם הרשע", קטנות ב', כד טבת. [מה עושים תכל'ס?] מוחים. אמרנו שמחאה היא מלכות – הכל מתחיל ממלכות, כמו יהודה לפני יששכר – אחר כך חכמה, אחר כך אהבה. מלכות-חכמה-אהבה, מחאה, זה מה שעושים.

[אומרים 'אני מוחה'? מה עושים?] יש אצבע מאשימה למי שבאמת אשם – הסוס כאן, הסוס הוא הממסד. הדבר הכי פשוט שעל הממשלה והצבא לעשות הוא מה שהרבי אמר, שהטיפול היחיד שיכול כאן לעזור מיד – טיפול נמרץ, מידי – אך ורק פעולות תגמול כואבות. כך הרבי אמר לרמטכ"ל חיים בר-לב, אין לגרוע ואין להוסיף שום דבר מהמלים הפשוטות של הרבי – שבמקרים כאלה יש רק דבר אחד יחיד שיכול למנוע זאת להבא, תגובה הוגנת, שהיא פעולת תגמול קשה. זהו. צריך לומר זאת. [אנחנו דורשים פעולת תגמול תקיפה!] אתה מוחה בי? תלך ותצעק למי שצריך לשמוע. [אני בפנסיה, כבוד הרב.] אתה לא בפנסיה, לא קבלת רשות. [הרב עובד במקומי.] אני סומך עליך...

היות שהיום כד טבת אפשר לעורר רחמים רבים. נשיר את ארבע בבות, של אדמו"ר הזקן בעל ההילולא, עם ניגון ההכנה. נגנו ניגון הכנה, ארבע בבות, ניע זשורצי [והרבה ריקודים]. שיר המעלות.

פרצוף הפירושים

מכל הפירושים שאמרנו אפשר לעשות קצת פרצוף. קרח, שפורש מהצבור, או שהוא לץ, או שהוא מחרחר ריב. עוד דבר פשוט לגבי קרח: חוץ מהיותו לץ, שגדרו שלא מתחרט, הוא מחרחר ריב. לפי חלק ממוני המצוות יש מצוה "ולא יהיו כקרח ועדתו" – לאו לחרחר ריב, לעשות מחלוקת. זו עוד סבה שקרח שובר את הערכות, כי המחלוקת שוברת את הכלל, את הערכות של הכלל. יש עשרה סוגי לשון הרע – פרצוף שיש במלכות ישראל. איפה הפגם של "ולא יהיו כקרח ועדתו"? בנצח, מי שזוכר שם. מי שסתם פורש מהצבור הוא "הודי נהפך עלי למשחית".

הפירוש של "נעשה ונשמע" הוא ב"תפארת גופא", כל תריג מצוות בתפארת. אבל יש "לבר מגופא", מי שיוצא מהכלל, קרח ועדתו, ושם נאמר "האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף". אפשר לצאת בנצח ואפשר בהוד. סתם פרישה מהצבור בהוד, אבל לחרחר ריב או לחטוא בלי להתחרט בנצח. "לא יהיה כקרח" בנצח – נצחנות.

הצדיק שהוא כ"חנינא בני", שמכוון רק להמשיך שפע לעם ישראל, בלי שום כוונה לגרמיה – הוא צדיק יסוד עולם, היסוד.

יהודה כאב טיפוס של הערב – "כי עבדך ערב את הנער" – הוא המלכות.

לימוד כמה דרגות בערכות – יותר חמור מ"מי שיש בידו למחות ולא מיחה" יש מחפים וחמור מהם מסייעים – שייך לגבורה.

אי-עבירה בשל אהבת ישראל – שלא תענש בלי להנות בגללי – שייכת לחסד.

התשובה שגורמת שמוחלין לכל העולם – שהפנים יפות מביא מהפסוק "אדם כי יקריב מכם" – היא באמא, בינה, שרש התשובה, שם כל נשמות ישראל כלולות במקיף אחד.

"כל איש ישראל" ממש, שהפרט הוא הכלל, אחדות ישראל ממש – בדעת.

דבר יום ביומו – פרשת יתרו

פרשת יתרו יום שני – רק משה

יתרו רואה את משה רבינו שופט לבדו את כל העם במשך כל היום, והוא תמה "מדוע אתה יושב לבדך... נבל תבל". לכן העצה היא למנות מערכת שלמה של שופטים. משה מקבל את עצת יתרו, ונראה שהכל בא על מקומו בשלום.

ולמה באמת משה שפט לבדו את העם? פשוט, כי הוא יודע יותר מכולם את דבר ה', את האמת לאמתה. גם בני ישראל יודעים זאת היטב ולכן הם פונים רק אליו, למה ללכת אל הרבנים הקטנים אם אפשר להגיע אל הרבי הגדול בעצמו?

אם כך, עצת יתרו היא לא העצה הכי טובה אלא 'ברירת מחדל': בנתונים הקיימים אין ברירה, וכדי שמשה לא יקרוס חייבים למנות עוד אנשים תחתיו.

ובכל זאת, האם היה אפשר אחרת? כמה מגדולי החסידות אומרים שכן! אם בני ישראל היו מתעקשים ולא מסכימים למינוי השופטים, ה' היה מעניק למשה כוחות מיוחדים לשפוט את כולם (או עצה טובה אחרת). כך מסבירים את דברי חז"ל שמשה לא מצא בבני ישראל "נבונים" – כי אם היו נבונים באמת, לא היו מסכימים להתמנות במקום משה!

מכאן אפשר ללמוד שאם מציעים לך מינוי, התגובה הראשונה צריכה להיות סירוב. מי אמר? למה אני? הרי יש טובים ממני.

[שיעור ד' מנחם-אב תשע"ב]

פרשת יתרו יום ראשון – אך טוב וחסד

פרשת יתרו היא הפרשה ה-17 בתורה, טוב בגימטריא, שהרי בפרשה הזו ישראל מקבלים את התורה, ו"אין טוב אלא תורה".

גם ב'ראשון' של הפרשה מוזכר בפירושו המושג טוב: "וַיַּחַד יְתְרוֹ עַל כָּל הַטּוֹבָה אֲשֶׁר עָשָׂה ה' לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֶצִּילוּ מִיַּד מִצְרַיִם" – ההכרה בטובת ה' היא שמביאה את יתרו לדבוק בעם ישראל.

בכלל, כל הפסוקים כאן מלאים טוב ואהבה: יתרו שומע על טובת ה', הוא מביא את צפרה ובניה (שנקראו על שם טובת ה' למשה) כדי לאחד מחדש את המשפחה, המפגש בין משה ליתרו, סיפור טובות ה' לישראל ותגובת יתרו המברך את ה', ולבסוף הסעודה המשותפת.

והנה מספר הפסוקים בפרשת יתרו הוא 72 = חסד. החסד הוא בן-הזוג של טוב, כמו בפסוק "אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי". פסוק זה רומז לעשרת הדברות בפרשתנו, הפותחות ב-א, "אנכי הוי' אלהיך" ומסיימות ב-כ, "אשר לרעד" – "אך טוב וחסד".

והנה הקשר המספרי בין טוב לחסד: חסד הוא ח פעמים ט (כלומר ח ועוד סד שהוא ח ברבוע), וכאשר נחבר חט = טוב.

[לפי 'עמודיה שבעה']

פרשת יתרו יום שלישי – אנשי חיל

פרשת יתרו יום רביעי – על כנפי נשרים

"אַתֶּם רְאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרַיִם וְאֶשָּׂא אֶתְכֶם עַל כְּנָפֵי נְשָׁרִים וְאָבָא אֶתְכֶם אֵלַי". מה עומד מאחורי הדימוי המיוחד "על כנפי נשרים"? רש"י מפרש שהכוונה למדת הרחמים האלוקית, כמו הנשר הנושא את גוזליו על גבו ומוכן שהחץ ייכנס בו ולא בבניו. הנשר האצילי נמצא בין ארבע הדמויות במרכבה העליונה (כמו שנאמר בנבואת יחזקאל), וגם שם הוא רומז לפי הסוד למדת הרחמים העליונה. ובגימטריא: **נשר = רחמים רבים**.

הנשר הוא מלך העופות, פורש כנפים אדירות וממריא אל על, משייט בבטחה בשמים. בעומק, הנשר מייצג בטחון עצמי ללא גבול, אני עף... אם כך, "על כנפי נשרים" פירושו שה' הוציא אותנו ממצרים בכך שנסך בנו בטחון, על-ידי מדה זו של **כנפי נשרים**.

הדימוי של הנשר חוזר בדברי הנביא "וְקוֹל ה' יִחְלִיפוּ כַח יַעֲלוּ אֲבָר כְּנִשְׁרִים יָרוּצוּ וְלֹא יִנְעָנוּ לִכְנוּ וְלֹא יִנְעָפוּ" – ולפי זה אומרים חז"ל שכאשר הקב"ה יחדש את העולם הוא יעשה לצדיקים כנפיים כנשרים שבהם ישוטו על פני המים (סנהדרין צב, ב). כלומר, לעתיד לבוא יגיעו כל ישראל (שכולם צדיקים "ועמד כולם צדיקים") לדרגה של בטחון מוחלט שהוא- הוא סוד הקיום הנצחי בתחיית המתים, "בְּטָחוֹ בְּה' עַדִּי עַד".

[לפי לב לדעת עמי צה]

פרשת יתרו יום חמישי – אמונה לעולם

"וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנֹכִי בָּא אֲלֶיךָ בְּעָב הָעָנָן בְּעָבִיר יִשְׁמַע הָעָם בְּדַבְרֵי עַמְדָּךְ וְגַם בְּךָ יֶאֱמִינוּ לְעוֹלָם". זו הפעם השלישית

יתרו יעץ למשה רבינו לבחור אנשים שיש בהם ארבע תכונות, "אֲנָשֵׁי חֵיל יִרְאִי אֱלֹהִים אֲנָשֵׁי אֱמֶת שְׂנֵאֵי בְּצַע", אבל בתיאור המעשה מופיעה רק תכונה אחת, "וַיִּבְחַר מֹשֶׁה אֲנָשֵׁי חֵיל מִכָּל יִשְׂרָאֵל".

כל התכונות חשובות ונצרכות, אבל משה מעדיף למקד ולרכז הכל בתכונה החשובה ביותר – אנשי חיל. משה לא רוצה רק מערכת טכנית של אנשים מוכשרים לשפוט, אלא אנשים שיהיו קודם כל 'שליחים' נאמנים המסורים בלב ונפש למען הכלל, "אנשי חיל" – חיללים בצבא ה'. בהיותם אנשי חיל, הם מזדהים עם משה רבינו עצמו, איש חיל בעל מסירות נפש – וכך הם יכולים להיות שליחים שלו לשפוט את ישראל, והרי "שלוחו של אדם כמותו".

על בניהו בן יהוידע (מגבורי דוד המלך) נאמר בספר שמואל שהיה "בֶּן אִישׁ חַי" והקרי הוא "בֶּן אִישׁ חֵיל". אם כן, גם "אנשי חיל" אצלנו הם "אנשי חיי" – אנשים שיש בהם חיות מיוחדת, זריזים, פעילים ונמרצים. בלשון החסידות יש זוג מושגים: "חיי בעצם" ו"חיי להחיות". יש מי שהחיות שלו מרוכזת בו-עצמו, ויש מי שהחיות מתפשטת ממנו גם לאחרים. "איש חיל" הוא מי שיש בו "חיים להחיות".

והנה רמז: ראשי התבות של כל ארבע התכונות – "אנשי חיל יראי אלהים אנשי אמת שנאי בצע" – עולים בגימטריא חי פעמים חי, ובכל המלים הללו יש ל אותיות. הכל בסימן חיל.

[פנים אל פנים, עמי טל ואילך]

תרצח. ז. לא תנאף. ח. לא תגנב. ט. לא תענה. י. לא תחמד. אבל בספר התורה יש חלוקה לעשר 'פרשיות' באופן שונה: א. אנכי... לא יהיה. ב. לא תשא. ג. זכור. ד. כבד. ה. לא תרצח. ו. לא תנאף. ז. לא תגנב. ח. לא תענה. ט. לא תחמד בית רעך. י. לא תחמד אשת רעך...

לפי פנימיות התורה, מתבקש להקביל את עשרת הדברות לעשר הספירות. והנה ההקבלה מתאימה באופן 'חלקי' דוקא לפי החלוקה לפרשיות. לפי זה, "אנכי" ו"לא יהיה" נמצאים יחד בספירת הכתר. הוא האמונה, ואלו שני פנים של האמונה, החיובי והשלילי.

יותר עמוק: את הפסוק "לא יהיה לך אלהים אחרים על פני" מפרש רש"י בפרשת ואתחנן: "על פני – בכל מקום אשר אני שם וזהו כל העולם". אם כן, "אנכי ה' אלהיך" עוסק בעצם מציאות ה', שמציאותו מעצמותו. ואילו "לא יהיה לך... על פני" מלמד שה' נמצא בכל העולם, כמו בלשון הזוהר "לית אתר פנוי מיניה" (אין מקום פנוי ממנו) – אין בעולם חלל ריק ממציאות ה', וכל מחשבה כזו היא כמחשבת עבודה זרה.

בלשון הקבלה, אלו הם שני החלקים בכתר, "עתיק יומין" ו"אריך אנפין". עתיק יומין מצביע על הקב"ה עצמו, הנישא ונעתק מכל יחס לעולם, ואילו אריך אנפין מתייחס להופעה כלפי העולמות הנבראים.

[מבחר שיעורי התבוננות יד, עשרת הדברות]

פרשת יתרו יום שבת – תקופת האבן

"מִזְבַּח אֲדָמָה תַעֲשֶׂה לִּי... וְאִם מִזְבַּח אֲבָנִים תַעֲשֶׂה לִּי לֹא תִבְנֶה אֶתְהוֹן גֹּזֵית כִּי

שמדובר על האמונה של ישראל. הפעם הראשונה היתה בפרשת שמות, בתגובה לבשורת הגאולה מפי משה ואהרן, "וַיֹּאמְרוּ הָעָם וַיִּשְׁמְעוּ כִּי פָקַד ה' אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", והפעם השניה בקריעת ים סוף "וַיֹּאמְרוּ בְּה' וּבְמִשְׁחָה עֲבָדוּ". אלו הם שלשה שלבים בהתפתחות האמונה:

בפעם הראשונה ישראל מאמינים **למשה** ובפעם השניה הם מאמינים **במשה**. בפעם השניה הם מאמינים במשה עכשיו, כפי שהוא עומד לפניהם, ובפעם השלישית הם מאמינים בו **לעולם**, בתורת משה הנצחית. האמונה הראשונה קשורה לרובד המעשי, בשורת הגאולה מפי משה. האמונה השניה קשורה לחוויה המורגשת של ההתפעלות הגדולה מקריעת ים סוף (הרובד המורגש). והאמונה השלישית נוגעת כבר ברובד השכלי העליון.

כמובן, האמונה במשה משקפת את האמונה בה', "ויאמינו בה' ובמשה עבדו". לכן נקרא משה "רעיא מהימנא" שפירושו גם רועה האמונה, מחדיר את האמונה בקרב ישראל.

הקשר בין שלשת השלבים מתבטא בגימטריא יפה: **ויאמן העם ועוד וגם בד' יאמינו לעולם = ויאמינו בהוי' ובמשה עבדו**, האמונה הראשונה והשלישית שוות לאמונה האמצעית (שבה מודגשת האמונה בה').

[מעין גנים פרשת בשלח]

פרשת יתרו יום שישי – כתר הדברות

איך מחלקים את עשרת הדברות לעשר? מתברר שהתשובה לא פשוטה בכלל.

החלוקה המקובלת היא: א. אנכי. ב. לא יהיה. ג. לא תשא. ד. זכור. ה. כבד. ו. לא

חֲרָבָד הַנִּפְתָּ עָלֶיךָ וַתַּחֲלֶלְהָ". במקצוע ההיסטוריה (ליתר דיוק, הפרהיסטוריה) מקובל לדבר על "תקופת האבן" הקדומה שאחריה באה "תקופת הברזל" – כמו שכתוב בפרשת בראשית שתעשיית כלי הברזל החלה בשלב שני (בידי בני קין). כאן, במעשה המזבח, מדובר קודם על האדמה, היסוד הראשוני, ואחר כך על מזבח אבנים, מ'תקופת האדמה' ל'תקופת האבן'. אחר כך יש רצון טבעי להתקדם לתקופת הברזל ולהשתמש בו לסיתות האבנים – אבל הדבר אסור! כלומר, בהתפתחות והקדמה הטכנולוגית יש גם משהו לא טוב, הברזל הוא גם כלי משחית נורא (כמו האנרגיה האטומית בימינו). לפעמים צריך להישאר ב'תקופת האבן' שבה האדם קרוב יותר לטבע הפשוט.

למעשה, בבית המקדש (הראשון והשני) לא נעשה כל שימוש בברזל, אבל בחומרים שהכין דוד המלך לבניין המקדש היתה כמות גדולה מאד של ברזל (ככתוב בספר דברי הימים)! אכן, אומר הרבי מליובאוויטש, בבית המקדש השלישי נשתמש גם בברזל! כלומר, הקדמה האנושית והטכנולוגית לא תבוא על חשבון התמימות הטבעית אלא תתמוך בה. "וכתתו חרבותם לאתים", ואז הברזל יבוא גם הוא אל המקדש.

[שיעור ט"ו בשבט תשע"ד]

388 • ניגון

י"ב שבט תשע"ח

